1894 ՄԱՅԻՍԻ 29 (10 Յունիսի) ԿԻՒՐԱԿԻ

№ 60—ՏԱՍՆԵՒԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—№ 60

1894 ՄԱՅԻՍԻ 29 (10 Յունիսի) ԿԻՒՐԱԿԻ

Հրատարակվում է չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի օրերը։
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, կէս տարուանը 6 ռուբլի, 3 ամսուանը 3 ռ. և մի ամսուանը 1 ռ.։
Առանձին համարը 7 կոպէկ։

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խմբագրատանը և Կենտրոնական գրավաճառանոցում։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Ардзаганкъ".
կամ՝ Tiflis, Rédaction „Ardzagang".

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Խմբագրութիւնը բաց է ամեայն օր 10—1 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՄԿՐՏՉԵԱՆ, ՆԻՆԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆՑՆԵՐԸ իրանց թոռներով և ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՓԻԹՈՅԵԱՆՑԸ յայտնելով առաջինններն իրանց որդու և հօր, իսկ վերջինը իւր քեռորդու

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆ-ՏԷՐԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել երկուշաբթի, ամսոյս 30-ին, առաւօտեան 10 ժամին Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցին, ուր ս. պատարագ մատուցանելուց յետոյ հանգուցեալի մարմինը կը տարուի Խօջիվանքի գերեզմանատունը։ 1—1

«Եօայի Գէորգեան Փիթոյեանի և Ընկեր.» առևտրական տան գլխաւոր գրասենեակը իւր առևտրական տան ընկեր **ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ՏԷՐԵԱՆՑԻ** մահուան առիթով փակ կը լինի մայիսի 27-ից մինչև 30 ը փաղառաբար։ 1—1

Կովկասում և Անդրկովկասում առաջին սպիրտ-ռեկտիֆիկացիօնի գործարան

A. Savallé fils et C-ie

իսկական մեքենաներով

Ն. Ա. ՏԵՐԵՆՏԻԵՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԲԱԳԻՒՈՒՄ

բաց է արել Թիֆլիզում, Պուշկինսկի փողոց, տուն Կուկուջանով № 21, իր ճիւղերը բարձրագոյն ռեկտիֆիկացիայի օղիներ ծախելու համար 40-ը I տեսակի, 30-ը II տեսակի և 20-ը III տեսակի այլ և սպիրտի (քիմիկապէս զուտ) 97 %։

Գործարանն արժանացել է 15 բարձրագոյն պարգևների ռուսաց և արտասահմանի ցուցահանդէսներում։ Բոլոր տեղեկութիւնները կարելի է ստանալ Պուշկինսկի փողոցում գտնուած պահեստում։ (16—10)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ընծայարան և քահանայարան։
ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Մանկավարժական ժողովներ։ Նուէր յօգուտ սովելոց։ Հացահատիկների գնի ընկնելը։ Մի արիւնհեղութիւն։ Հաղբատից։ «Գոհարներ հայ բանաստեղծութիւնից»։ Վեհ. կաթողիկոսի Դիւանի գրութիւնը։ Նամակ Օդեսայից։ Նամակ Կողբից։ Պեատիգորսկից։ Խօլերայի զոհեր։ Ղազախի գաւառի մասին անյաջողութիւնը։ Մի հին տան քանդուիլը։ Համ.քարների տօնախմբութիւնը։ Պ. Վարդիկեանի նուագահանդէսը։ Բալէտ։
Նամակ Լոնդոնից։
ՏԱՃԿԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ.—Սովը։
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Նամակներ Պարսկաստանից։
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Արխատակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանը ըստ «Մշակի» վկայութեան։
ՖԷԼԻԷՏՕՆ.—Իմաստներ։ Հայ գաղթականներից մէկը։
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ
ՏԵՂԵԿԱՑՈՒ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ ԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅԱՐԱՆ

II

Ընծայարան կոչւում են այն վանական դպրոցները, ուր ընդունւում են ընծայացուք, այսինքն՝ Աստուծոյ տաճարի ծառայութեան նուիրուածները։

Ընծայարանը մի պատրաստութեան տեղի է այն բոլորի համար, որոնք կոչումն ցոյց կըտան եկեղեցականութեան։ Ընծայարանի մէջ ուսուցանւում են եկեղեցական գիտութիւնները և վարժեցնում են եկեղեցական կեանքին։

Եկեղեցական կեանքն էլ մի տեսակ զինուորութիւն է, որ պահանջում է երկարատև կրթութիւն։

Եթէ զինուորը պէտք է սովորի զէնք խաղացնել, կռուել, պաշտպանուել, չարքաշ լինել և հնազանդել, եկեղեցականը ևս ոչ պակաս կարօտ է հոգևոր զինամարզութեան. նա էլ պէտք է իւր զէնքերը ճանաչէ, դրանց գործ դնելը սովորի, յարձակուի անհաւատութեան դէմ և պաշտպանուի խծբծանքների դէմ, չարքաշ և սուրբ կեանք վարել սովորի, հնազանդութիւն ուսանի։

Հոգևոր զէնքի, խօսքի, գործադրութիւնն աւելի ևս դժուարութեամբ է ձեռք բերւում, քան մարմնաւորը։ Այսօր հոգևոր զէնքերի զինարանը պէտք է աւելի հարուստ լինի, որովհետև յարձակումներն աւելի բազմակողմանի և ուժով են։

Հին ընծայացուն եթէ միայն սրբազան գիտութիւններն ուսանէր, նորը պէտք է մարմնաւոր գիտութիւններին տեղեակ լինի, որ աշխարհումս մարտնչել կարող լինի։

Նոր ընծայացուն պէտք է ժողովրդին խորհրդական և օգնական լինի, ուստի նրան արտաքին շատ գիտութիւններ են պէտք։

Ամենից դժուարինը սակայն ընծայացուի համար պիտի լինի հոգևոր կեանքին վարժուիլը, որպէս զի նա կարողանայ եկեղեցուն ծառայել և ոչ թէ իւր անձին ու աշխարհին։

Մեր այժմեան վանական եկեղեցականների ամենամեծ թերութիւնը հէնց նրանց աշխարհականալն է. Նրանք աշխարհական են վարքով, բարքով և խելքով։

Որ առաջ պէտք է մեր շէն վանքերը իրենց ընծայարանները բանան և կազմակերպեն, ապա թէ ոչ վըտանգ է սպառնում վանականութեան։

Այնքան խեղճ վիճակի մէջ ենք, որ չգիտենք անգամ, որ վանական կարգ և կանոնադրութիւն կայ. մեր լրագրներից մէկն անցեալները առաջարկում էր վանական կանոնադրութիւն կազմել։ Մի եկեղեցի, որ տասն և վեց դար գոյութիւն ունի և տասն և հինգ դար ծաղկեալ վանականութիւն է ունեցել, այժմ նո՛ր պէտք է վանական կանոնադրութիւն յօրինէ։

Սարսափելի՜ է արդարև գաղափարների շփոթութիւնը։

Վանականութիւնն անկումից փրկելու համար ընդ փոյթ պէտք է ժառանգաւորաց դպրոցները կազմակերպել, Ս. Էջմիածնի ժառանգաւորաց դպրոցը, ճեմարանը հանել իւր աշխարհական վիճակից։

Կեղծ և ծակ ազատամտութիւնը և իրերի վիճակը չըմբռնելը միայն կարող է այնպիսի խնճութեան հասցնել, որ եկեղեցին ահագին ծախքեր անէ թափառական և անմիտ աշխարհականներ պատրաստելու համար։

Ճեմարանի դպրոցական վեց դասարանները ժառանգաւորաց դպրոց պիտի լինեն, որից ընտրուած և կոչումն ունեցողները միայն պէտք է լսարան կամ վարդապետարան մըտնեն։

Այդ լսարանները պէտք է լինեն ահա այն բարձրագոյն ընծայարանը, որտեղից պէտք է ելնեն մեր ապագայ վանական եկեղեցականները։

Յարդ թէև լսարաններում հոգևոր ուսումներ են աւանդուել, բայց թերի է եղել եկեղեցական և հոգևոր կրթութիւնը, վանական կեանքի համար պատրաստութիւնը։

Ահա թէ ինչու ցարդ ապարդիւն է մնացել այդ մեծ ընծայարանը։

Նորին Վեհափառութիւնը իւր գալստեան իսկ օրերում դժգոհութիւն յայտնեց հոգևոր դպրոցի այս աշխարհականութեան դէմ, ուստի մեծայոյս կարող ենք լինել, որ Ինքը կ'ուղղէ այդ շեղուած ընթացքը։

Սակայն միայն ճեմարանը չի փրկիլ մեր վանականութիւնը և վանքերը. այդ մասին պարտք ունին մտածելու և գործելու վանահայրերը և նմանաւանդ առաջնորդները։

Հին ժամանակները թեմերի պարծանքն էին ծաղկած վանքերը, իսկ այժմ ո՛ւր են և ի՛նչ վիճակի մէջ են Տաթևն ու Սանահինը, Սաղմոսավանքն ու Յովհաննայ վանքը, Գեղարդն ու Հաւուճը, Ս. Խաչն ու Երմնջակը, և այլն և այլն։

Ո՞ր առաջնորդը, ո՞ր վանահայրը, ո՞ր վարդապետը մի վանք շէնցրեց։ Դժո՛ւար է այնքան ամայութիւն տեսնելը. ծա՛նր է և այսքան անտարբերութիւն ու անգործութիւն խոստովանելը։

Լրագիրներ կան, որ առանձին հրճուանքով ամեն մի համարում տգէտ տիրացուներ են գտնում, տըգէտ տիրացուներին են ծաղրում, տգէտներ ձեռնադրողներ են կամենում ուժով գտնել։

Այս աւելի է քան փարիսեցութիւնը, որովհետև բեռներ են բարձում և մատով անգամ չեն կամենում օգնել այդ ծանրութիւնը բարձրացնելու։

Ծաղրելով և ստեր հնարելով չի բուժուիր վէրքը, օգնութիւն և խորհուրդ է պէտք։

Սակայն մարդկանց պատրուակներ են պէտք և ահա նրանք չեղած տիրացուների են հանդիպում, որոնք Սևան են գնում և կամ Երևան ձեռնադրուելու, որ տեղերում նրանք ձեռնադրուել էլ չեն կարող, որովհետև եպիսկոպոս չը կայ։

Վանականութեան փրկութիւնը ընծայարանները կամ ժառանգաւորաց դպրոցներն են, իսկ քահանայութեան փրկութիւնը քահանայարաններն են։

Թեմական քահանայարանները պէտք է թեմական դպրոցներ լինին, սակայն մինչև դրանց կազմակերպուելը պէտք է առժամանակեայ քահանայարաններ բաց անել ընծայարանների պէս։

Այսպիսի մի փորձ արդէն իսկ տեղի է ունեցել. թեմիս սրբազան առաջնորդը քաղաքումս գտնուած տիրացուների կամ եկեղեցական ըստորին պաշտօնեաների համար մի դպրոց է բաց արել, ուր նրանք պիտի հրահանգուին իրենց անհրաժեշտ գիտութիւնների մէջ։

Այդ տիրացուներն ըստ մեծի մասին մեր թեմական դպրոցից կիսատ ելածներ են և կամ ծխականներն աւարտած, ուրեմն խօսքիս բուն նըշանակութեամբ կիսակիրթներ։

Այս տիրացուներից շատերն արդէն հոգևոր դասակարգն են մտած և տարիներով սպասաւորում են եկեղեցուն, դրանց վիճակն անտես առնել կը նշանակէ եկեղեցին անկարգութեան մատնել։

Շատ առաջնորդներ մեծամեծ ծըրագրներ են յղացել, մինչև իսկ հայկական ունիւերսիտետ յատակագծել են շինել տուել, իսկ եկեղեցու ստորին պաշտօնէից մասին երազներումն էլ չեն մտածել։

Միշտ այդպէս է այն մարդոց ընթացքը, որոնք փայլի համար են գործում։

Եկեղեցին առանց դպրի, առանց սարկաւագի աներևակայելի է։ Կըրթուած և ուսումն առած մարդիկ ո՛չ թէ դպրութիւն և սարկաւագութիւն, այլ քահանայութիւն ու վարդապետութիւն էլ չեն ուզում անել. ի՞նչ պէտք է ուրեմն անենք։ Ի՞նչպէս մաքուր պահենք մեր ս. բեմն ու դասը։

Ահա թէ ինչ բանի մասին պիտի մտածեն բանիբուն առաջնորդները։

Այս է ահա պատճառը, որ մենք ուրախութեամբ ողջունեցինք Թիֆլիզի քահանայական ընծայարանի բացումը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ամսոյս 20-ին և 24-ին եղան **խառն մանկավարժական ժողովներ**, որոնց մասնակցում էին քաղաքիս տարրական ուսումնարանների բոլոր ուսուցիչները և ուսուցչուհիք, արհեստաւորաց ուսումնարանի մի քանի ուսուցիչներ, այլ և ուսումնարանական կոմիտէտի անդամներից մի քանիսը, ներկայութեամբ պ. քաղաքագլխի։

Ժողովների զբաղմունքներն էին՝ կերպարանափոխել ներկայ ուսումնարանական սիստեմը, որի պատճառով և՛ այս հետևեալ որոշումները կայացան. 1) ուսումնարանները համարել միդասեան՝ երեք տարուայ դասընթացքով, միայն դասերի թիւն աւելացնել իւրաքանչիւր բաժանման մէջ՝ 3—5. 2) Հրաւիրել օգնական-

ՖԷԼԻԷՏՕՆ

ԻՄԱՍՏՆԵՐ

Ով կանանց հաւատում է, նա ձեռքով հողմ է բռնում, արօրում է ծովի վրայ և սերմանում աւազի մէջ։

Օդէյ։

Կեանքը մի շատ դժուարին առեղծուած է, սակայն սէրն այդ հեշտ է վճռում։

Ռ. Փ. Գոբշալ։

Եթէ ամուսնանալը խաղաղութիւն բերէր, պէտք էր այն ժամանակ մեծամեծներին բազմակնութիւն թոյլ տալ։

Լէմոնդբերգ։

Ամուսնալուծութիւնները պէտք չէ այնքան էլ հեշտացնել։ Ի՞նչ մեծ բան է եթէ մի քանի զոյգեր ծեծկւում են և միմեանց կեանքը դառնացնում. պէտք է միայն որ ամուսնութեան ընդհանուր գաղափարների սրբութիւնը պահպանուի։ Այն մարդիկ միևնոյն է այլ ցաւեր պիտի կրեն եթէ սրանից ազատուեն։

Գէօթէ։

Ինքնակամ հպատակութիւնն ամենասիրուն վիճակն է, բայց մի՜թէ այդ կարելի է առանց սիրոյ։

Գէօթէ։

Ամուսնական վիճակը հարուստ է բարի գործերով և սկսւում է փոխադարձ անձնուրացութիւնով, երբ մէկը միւսին ի սրտէ ծառայում է։

Լութէր։

Կանայք երկպառակութիւն են սերմանում բարեկամների մէջ։

Բուրդոն։

Սիրել առանց սիրուելու ժամավաճառութիւն է։

Ի. Մորոէլ։

Բոլոր կանայք հեզ են, բայց միայն տնից դուրս։

Կոցեբու։

Ուրիշների համար լինելու, սպրելու և գործելու կարիքն ի բնէ անբաժան է իսկական կնոջ բնաւորութիւնից։

Կարոլինէ Ֆ. Վոլցոգէն։

Եթէ ես երկրորդ անգամ ամուսնանալու լինէի, անպատճառ քարից մի հատ կին կը շինէի ինձ համար, որովհետև յուսահատուել եմ կանանց անհնազանդութիւնից։

Լութէր։

Ամուսնութեան շղթան այնքան ծանր է, որ երկու հոգի միանալով միայն կարող են քաշել։ Այնու ամենայնիւ մարդկային բոլոր յիմարութիւններից այնպիսին է, որ ես ամենից սիրով կարող եմ խորհուրդ տալ գործելու. որովհետև դա գոնէ միակն է, որ ամենայն օր չէ կարող կրկնել։

Ա. Դիւմա-որդի։

Որ և է կնոջ բանական պատճառաբանութիւններ հասկացնելն այնքան դժուարին է, որքան հեշտ է նրան զգացմունքները շարժելով համոզելը։

Ա. Դիւմա-որդի։

Երբ երկու սիրահարներ կռուին, ոստիկան մի կանչէք, որովհետև մինչև նրա գալը բոլոր կռիւն անցած կը լինի։

Ռ. Համերլինգ։

Լաւ չէ՞մ, որովհետև ոչ սիրահարուած եմ և ոչ էլ մէկն ինձ է սիրահարուած։

Գէօթէ։

Ամուսնութեամբ շատ աւելի տղամարդիկ են յուսախաբ լինում քան կանայք։

Գուցկով։

Ով որ և է կին միայն փողի համար է առնում, տնպիտան որդոց հայր կը դառնայ։

Թոլստոյ։

Ո՞վ է այս աշխարհումս արդէն գժուխքում։

— Չար կնոջ ամուսինը։

Թոլստոյ։

Սէրը կը լինի միշտ այն ոսկէ սանդուղքը, որով սրտերն երկինք են բարձրանում։

Գոյթէ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ

(Լրագրական բանբեր=Interview)

Շատերդ էք տեսել նորան, բայց ուշք չէք դարձրել վրան. գրեթէ ամենայն օր ձեր կողքով անցնում է նա, բայց դարձեալ չէ գարթեցնում ձեր հետաքրքրութիւնը։

Սակայն նա մի ամբողջ պատմութիւն է, որ շրջում է։

Նա մեր այս դարու վերջին քառորդի պատմութեան մի կտորն է։

Ինքը մի սոսկ մշակ է։

Խօսքը բուլանըխցի մշակ Դաւթի մասին է։

Քանի՜ տարի է ահա տեսնում եմ նրան և այսօր նա նոյնն է, ինչ որ երէկ, այդ մի ամփոփոխ տիպար է հայ մշակի։

Ոչ մի նկարչի հայեացքից չի վրիպիլ նա։

Եղբատութիւնը հազիւ թէ այլ մարմնացումն գտնէր։

Դեռ ոչ մի հայ գեղասան չէ եղել, որ այն տարազով ներկայացնէր աղքատութիւնը։

Մշակ Դաւթին նայելով՝ ես շատ անգամ յունաց ողբերգութեան անկումն եմ յիշել, երբ բեմի վրայից պատառոտուն զգեստներով զգացմունքներ էին շարժում։

Դաւիթը կարճահասակ է և վտիտ։ Գլխի և երեսի մազերը գլխալուրի, մօրուսն աճել է մինչև աչքերը, որի վըրայ թաւ յօնքերը հովանի են և բըռնում են ճակատի մի մասը։

Արդէն սպիտակում է նա, ճերմակ մազերը գլխի վրայ աւելի շատ են քան երեսի, իսկ կուրծքի վրայ, որ նոյնպէս բաց է միշտ և թաւ մազերով ծածկուած, բոլորովին չկան։ Նրա մէջքը քիչ կոր է, ոտները կանգնած ժամանակ մի բաւական ուղիղ զրօ են ձևացնում։

Դաւթի գլխարկը մի ռուսական շլապկա է, որի առաջամասի լեժակտուցը կտրուած ընկած է. նայելով գդակի կըտորին, պէտք է սև մահուդ եղած լինի, այժմ ճարպաթաթախ և փոշելից լինելով գոյնն անորոշ է։

Հինգ տարի է ես այդ գլխարկն եմ տեսնում նրա գլխին, արդեօք նոյնն է այդ, թէ ամեն տարի նա նոյն է գնում, չգիտեմ։

Զգեստի միւս մասերը շատ չեն. մի պատառոտուն ճերմակ շապիկ, որի կուրծքը չէ կոճկւում, իսկ թևերը լայն են ու դուրս են ցցուած Դաւթի միակ զգեստից, մի հին, մահուդի վիզիտկայի տակից։

Այդ բաճկոն վիզիտկան երևում է մի օր նորաձև է եղել և լաւ կտորից, անշուշտ վաթսնական թուականներին է կարուած։ Բաճկոնի ծայրերի ժապաւէնները բոլորովին մաշուած են, տակից սպիտակ թելերը զարդարում են զգեստի շրջապատը։ Բաճկոնի վրայից մի գօտի է կապել նա. այդ գօտին չորս կտոր փտած թոկից է բաղկացած. այնու ամենայնիւ Դաւթի համար այդ գօտին մեծ նշանակութիւն ունի. չէ՞ք տեսել ինչպէս է նա ձեռներն այդ գօտու մէջ է խրում երբ պատմում է...

Շատ բան չմնաց Դաւթի արտաքինից ձեզ նկարագրելու. Նա հագած է մի կապտագոյն կտաւէ վարտիկ, որ մինչև ոլոգներն են հասնում, որից յետոյ հետևում են նրա ոտքի զարդարանքները։

Անկեղծ խորհուրդ մեր կենսագիր նկարիչներին (genriste), թող այդ մի զոյգ ոտներն իրենց զարդով նկարեն. Դաւթի ամեն մի ոտքին կայ մի հատ բրդէ գուլպայ, որոնց գոյնն ու գործուածքը տարբեր է. եթէ մի ոտքին կարմիր գուլպայ է, միւսին սև է, եթէ մի ոտքին կանաչի գուլպի կտոր է, միւսին այլ մարդու են։

Բայց նայեցէ՛ք նրա կօշիկներին. այդպիսի կօշիկ հազիւ թէ տեսած լինիք։

Դաւթի կօշիկներն են ռէզինի կրկնակօշիկներ (կալօշ), որոնց պատռած տեղերը նա կարել է շաքար կապելու թոկով, սովորաբար այդ կօշիկները մեծ են լինում, նա դրա հնարն էլ գիտէ. այդ կօշիկների առաջևի կողմից մի թոկ է

ուսուցիչներ փոքր բաժանմանց համար. 3) Իբրև պարտադիր առարկաներ ընդունել մայրենագրութիւնը (մանկավարժական), երգեցողութիւնը և նկարչութիւնը ցանկերով. 4) աւելացնել եղած միդասեան ուսումնարանների թիւը: Այդ որոշումները պէտք է ներկայացնուին ուսումնարանական կոմիտէտի քննադատութեանը, և ապա քաղաքային խորհրդին (դումա), որոնցից է կախուած վերջնական որոշումն:

***

«Մեշչանսկի ուպրավայի» աւագ պ. Եսայի Աբրահամեանցի առաջարկութեան համեմատ նոյն ուպրավան որոշել է տալ յօգուտ սովելոց 500 ռուբլի, որպիսի գումարը յանձնուած է արդէն սրբ. առաջնորդ Գէորգ եպիսկոպոս Սուրէնեանցին՝ վեհափառ Հայրապետին ուղարկելու համար:

***

Ինչպէս յայտնի է պետական բանկը հացահատիկների գրաւականով փոխատուութիւններ է տալիս, այժմ հացահատիկների գինը Ռուսաստանում այնքան ընկել է, որ բանկի վարչութիւնը պահանջում է այն անձինքներից, որոնք այս գարնան փոխատուութիւններ են ստացել, վերադարձնել պարտքի 10°/₀:

***

«Daily News»-ը հաղորդում է, որ պարսկա - տաճկական սահմանի վրայ նորերումս մի արիւն հեղութիւն է տեղի ունեցել: Թերթի ասելով տաճկական քրդերի մի զօրախումբ յարձակուել է Թիւրքիայի սահմանակից Մակուայ խանութեան վրայ: Տեղական պարսկական նահանգապետի եղբայրը և բազմաթիւ զինուորներ սպանուած են: Քրդերի կողմից ևս շատ սպանուածներ և վիրաւորեալներ կան: Մակուից քրդերը ահագին քանակութեամբ ձիաներ և տաւար են տարել:

***

ՀԱՂԲԱՏԻՑ մեզ հաղորդում են. «Արքունական երկաթուղային վարչութեան կողմից մի խումբ ինժեներներ, վրաններ ձգած, արդէն սկսել են ամբողջ Ձորագետի ձորը կրկին չափել ապագայ կառուցանելիք երկաթուղու համար, որ մտադրութիւն կայ անցկացնել այստեղով, Փամբակով, Շիրակով—ուղղակի Կարս: Ինչպէս նախկին, այնպէս և ներկայ չափող անձանց վկայութեամբ այս ճանապարհը ի նկատի ունեցած միւս ճանապարհներից յարմարագոյնն է:

***

Մեզ հաղորդում են Բոստոնից որ այնտեղ մտադրութիւն կայ անգլերէն լեզուով մի գրքոյկ հրատարակել «Փոհարներ հայ բանաստեղծութիւնից» վերնագրով: Արդէն իսկ թարգմանուած են և հրատարակվում են պարբերական թերթերում բանաստեղծութիւններ Պատկանեանից, Դուրեանից, Պէշիքթաշլեանից, Նալբանդեանից, և այլն: Այս վերին աստիճանի յաջող թարգմանութիւնները կատարուած են Ամերիկայի յայտնի բանաստեղծուհի միսս Ալիս Ստոն Բլոքուէլի ձեռքով:

***

Մեծապատիւ
Պարոնայց Արգարու Յովհաննիսեան և Ստեփաննոսի Տէր-Խորայէլեան.

Վեհափառ Հայրապետն ազգիս ըստ գրութեան Ձերում որ ի 4 մայիսի ընկալաւ ի Գեր. Սարգիս եպիսկոպոսէ՝ Տեսչէ Գէորգեան Ճեմարանի, զգումարն (100) րուբլեաց, ի նպաստ սովելոց:

Նորին Ս. Օծութիւնն սրտեռանդն յօժարութեամբ օրհնէ զՁեզ և զվաստակս Ձեր և մաղթէ կեանս երկարս և յաջողակս յայսում աշխարհի և ի հանդերձելումն արժանանալ ունել զմասն և բաժին անմահութեան պարգևի ըստ բանի Փրկչին, որ ասէ. Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, զի քաղցեայ և ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցի և արբուցէք զիս:

Վեհափառ Տէրն յանձն առնէ զՁեզ ի շնորհս և ի խնամս Ս. Հոգւոյն.

Դիւանադպիր Խորէն Ծ. վարդ.

Ստեփանէ:

Թ. 662
12 մայիսի 1894 ամի
Ի Ս. Էջմիածին:

***

ՆԱՄԱԿ ՕԴԵՍԱՅԻՑ

Պ. Խմբագիր.

Կարդալով «Արձագանքի» 54 № տեղիցս մի լուր, որ իբրև թէ Օդեսայի հայերը յօգուտ սովեալների հանգանակել են 300 րուբլի և ուղարկել Ս. Էջմիածին Վեհափառ Հայրապետին, շտապում ենք հաղորդել, որ այդ լուրը սխալ է: Ահա իրողութիւնը, տակաւին ապրիլ ամսի սկզբին ներքոյ ստորագրեալ ուսանողներս տեղիս հայ գաղթականութեան մէջ, յօգուտ Նոր Բայազէտի սովեալների, հաւաքել ենք ընդամէնը 168 րուբլի ու մեր ձախսով ուղարկել ապրիլի 7 ին յիշեալ քաղաքի բարեգործական ընկերութեան ճիւղին: Մի ամբողջ ամսից յետոյ «Одесскія Новости» թերթը, չգիտենք ինչ աղբիւրից, այս հանգանակութեան առիթով հաղորդել էր հետևեալը. «Վեհափառ Կաթողիկոսը դիմել է կոնդակով Օդեսայի (?) հայերին, յորդորելով օգնել սովեալներին, բայց համակրութիւն չէ գտել, միայն թէ ուսանողները հաւաքել են աւելի քան 300 րուբլի ու ուղարկել Էջմիածին»: Հասկանալի է որ այս սխալ տեղեկութիւնը մենք հերքեցինք նոյն թերթում (Одес. Нов. № 2959), ուր և տպուեց, բարեբախտաբար, մեզ մօտ եղած իսկական ցուցակից նուիրատուների անուններն ու նուէրների որքանութիւնը: Ենթադրելով, որ այդ լուրը դուք հաղորդել էք միևնոյն իսկ աղբիւրից, խնդրում ենք յանուն ճշմարտութեան և ի գիտութիւն հասարակութեան տպագրել այս երկտողը, կցելով սորան նուիրատուների հետևեալ ցուցակը. Տիկ. Անոյշ 25 ր. պ. Անոյշ 25 ր. պ. Խալաճեանց 15 ր. տ. Խալաճեանց 15 ր. «Հայ ոմն 15 ր. պ. Աշըգեանց 10 ր. պ Ե. Ճըխեանց 10 ր. տ. Գրիվէ (հայուհի) 10 ր. պ. Տէր Ստեփանեանց 10 ր., տ. Կօրվին Պավլովսկայա (հայուհի) 5 ր. պ. Ջոհրաբեանց 5 ր. եղբ. Արզումանեանք 5. պ. Քերամեան 5 ր., տ. Աստուածատուրեանց 5 ր., պ. Սեվանեան 5 ր. և պ. Խաչիկեան 3 ր. ընդամ. 168 ր.

Ընդունեցէք և այլն.

Գէորգ Բուդուղեան
Սիմոն Աստուածատրեան
Յովհաննէս Բէնլիֆիւլեան:

21 մայիսի 1894 թ.

***

ԿՈՂԲ (Ղազախ), 20 մայիսի.

(Թղթակցութիւն «Արձագանքի»)

Կողբը բազմամարդ հայաբնակ գիւղ է և մինչև այժմ էլ չի ունեցել մի յարատև և կանոնաւոր ուսումնարան: Ուսումնարանի կարիքը վաղուց է զգացուել, բայց մէկը չի հանդիսացել, որ անձնուիրութիւն ունենայ ձեռնամուխ լինելու թէ սեպհական ուսումնարանական շէնք կառուցանելու, և թէ ուսման գործն էլ յարատև հիմքի վերայ դնելու: Այժմ ուրախութեամբ արձանագրում ենք այն փաստը, որ յիշեալ երկու կէտերի վրայ արդէն ուշադրութիւն դարձնողներ հանդէս են դուրս եկել և յոյս կայ, որ այսուհետև մենք կունենանք գիւղական մի կանոնաւոր ուսումնարան: 1892 թուականից սկսած մեր համագիւղացի Մարտիրոս Տէր - Բարսեղեանցը իւր եղբայր Սարգսի հետ միասին, ի յիշատակ իւրեանց Բէգլար հօր, կառուցել են իրանց սեպհական հողի վրայ մի պատուական քարուկրեայ ուսումնարան: Այս ուսումնարանը նուիրել են իրանց գիւղին, յանուն սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ: Այս գովելի ինքնաբերական նուիրատուութիւնը մինչև այժմ օրինական ուղղութիւն կ'ստանար, եթէ մի երկու աղաներ իրանց ծուռումուռ ճանապարհներով չցաւեցնէին պատուելի նուիրատուներին և արգելք չլինէին գործի պատշաճաւոր յառաջադիմութեան:

Բայց ուրախալին այն է, որ այժմ մեր հասարակութիւնը այդ մի քանի խռովարար անձանց վատ ընթացքը հասկացել է, ուստի և համակրել է նուիրատուների գործին, որից դրդուած ներկայումս վերջինները մտադիր են պաշտօնապէս դիմել մեր հոգևոր իշխանութեան իրանց նուիրաբերութիւնը յանձնելու յօգուտ իրանց գիւղի: Այս օգտաւէտ ձեռնարկութեանը միացաւ և մի այլ ցանկութիւն, որ նոյնպէս ուսումնարանի յաջողութեան կատարելապէս կը նպաստէ: Դարձեալ մեր համագիւղացի Ղազար Աղաբեգեանցը, որ երկար տարիներ ուրիշ երկիրներում է եղել, իսկ այժմ էլ վաճառականութեամբ է պարապում Նոր-Մարգելանում, տեսնելով որ իւրեանց գիւղի պատանիները մշտապէս ուսումից զուրկ են մնում, յօժարանօք մեր գործակալ Յովհաննէս քահանայ Տէր - Խաչատրեանցի՝ գրաւոր կերպով խոստացաւ իւրաքանչիւր տարի մի հարիւր ռուբլի ուսուցչի ռոճկից ինքը տալ, եթէ հասարակութիւնը մնացեալը կը հատուցանէ: Բաւական չէ այդ՝ խոստացել է, որ եթէ հասարակութիւնը մօտ չգայ գործին, ինքը ընթացս երեք տարւոյ ուսուցչի ամբողջ ռոճիկը կը վճարէ, մինչև որ գիւղացիք իրանք հասկանան իրանց պարտականութիւնը: Գովելի ձեռնարկութիւն. մնում է միայն ցանկալ կատարեալ յաջողութիւն. շատ լաւ կ'լինէր, եթէ մեր թեմական հայր տեսուչը այցել է մեր կողմը և ամեն ինչ կարգադրէ, յորդորէ, և խրախուսէ գործին ձեռնարկողներին, որպէս զի այս սեպտեմբերից ուսումն անպատճառ սկսուի: Գիւղացիք տեսնելով, որ իրանց ուսումնարանի գոյծն արդէն հասունացել է, ձեռնամուխ եղան և՛ հոգաբարձական ընտրութեան, որ և կանոնաւորապէս կատարուեցաւ մարտ ամսին, նախագահութեամբ Ղազախի Բ. մասի հայր գործակալի:

Հայրենիքեց:

***

ՊԵՏԻԳՈՐՍԿԻՑ մեզ գրում են. «Մինչև այսօր, մայիսի 24-ը, Կովկասեան հանքային ջրեր եկած են 500 ից աւելի հիւանդներ:

Ամսոյս 20-ին երեկոյեան տեղւոյս ուսումնարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ երեցփոխանական ընտրութիւնը: Վերընտրուեցաւ պ. Բաղդ. Խոճայեանը ձայների մեծամասնութեամբ: Հարցաքննութիւնները ուսումնարանում անցան բաւականին լաւ:

Եսսենտուկում սպասում են յարգելի պրոֆեսոր Թումասին, որ հիմա Մենտոնայումն է գտնվում, իսկ առ այժմ ընդունում է հիւանդներին նրա օգնականը՝ պ. բժշկապետ Բերբերեանը:

Հայ բժիշկներից Պեատիգորսկում կան պ. Գալստեանը—զինուորական բժշկապետ, պ. Դանիէլ Բէկ Չղային հիւանդութեան և պ. Բուդաղեանը (պրոֆ. Տարնովսկու օրդինատորը Պետերբուրգում)՝ սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութեան:

Նոր նշանակուած կոմիսար պ. Բէրտէնսոնի վրայ ժողովուրդը մեծ յոյսեր է դրած:»

***

ՍԻՎԱՍԻ վիլայէթում մայիսի 5 ից մինչև 9 ը խոլերայից վախճանուել են 45 մարդ:

ԻՍԿԻԼԻՍՈՒՄ մայիսի 6-ից մինչև 8-ը խոլերայից մեռնողների թիւն եղել է—23:

***

Մեզ հաղորդում են որ ՂԱԶԱԽԻ երկրորդ մասումն եղած գիւղերի մասին առհասարակ լաւ չէ կարելի համարել, ուստի և դժուարին է առատութիւն սպասել: Լաւ յոյսեր են տալիս միայն այգիները:

***

Ամսոյս 29 ին առաւօտեան հինգերորդ ժամին Կուր գետի ափում, «Պոլոբեանսկիա Նոմերա» հիւրանոցի բակում քանդուեցաւ Օրբելեանիի հին երկյարկանի տունը: Կուր գետը վաղուց արդէն կերել էր նորա հիմքը և ամեն տեսնողի վրայ այդ տունն այն տպաւորութիւնն էր գործում, որ նորա վերջը մօտիկ է: Դուցէ և իշխ. Մուխրանսկու նոր շինած պատն էլ նպաստած լինի տան քանդուելուն, գետի ջրի ընթացքի ոյժը դէպի տան հիմքն ուղղելով: Ասում են, որ դեռ շատ տարի առաջ պ. Մատինեանցի քաղաքագլխութեան ժամանակ արգելուած է եղել այդ տանը բնակուել: Անցեալ տարի էլ բնակիչներին դուրս է հանած իշխանութիւնը, ինչ հիման վերայ տանտէրն էլի վարձու է տուել այդ խարխուլ տունը, անյայտ է: Բնակիչները չքաւոր դասակարգից են եղել, մեծաւ մասամբ հրէայք: Վեց հոգի աւերակների տակից հանեցին (երկուսը մեռած և չորսը ծանր վիրաւորուած) ու տարան քաղաքային հիւանդանոց: Դարձեալ մի քանի հոգի կան, որոնք տակաւին չեն հանուած աւերակների տակից:

***

Թիֆլիզի համքարները սովորութիւն ունին Զատկից յետոյ ամեն երկուշաբթի տօն պահել, որի համար և հերթով՝ խումբ-խումբ մատաղներ են անում, գինեգցուն երկար կեանք մաղթում և մասին էլ աստուածառաք առատութիւն ցանկանում: Սոցա մէջ կայ և՛ մի դասակարգ, որ լիմոն ծախողների համքարի անունն է վաստակել: Դոքա թուով քիչ են, ընդամէնը 20 հոգի. չունին և՛ պաշտօնապէս ընտրուած ուստաբաշի: Սոքա ամեն տարի իրանց մէջ փող են հաւաքում, առնում են երեք ոչխար, մորթում են տեղւոյս բանտումը՝ հաւանութեամբ և թոյլտուութեամբ բանտային վարչութեան, շինում են շիլափլաւ բրնձով, աւելացնում են մի այլ երկրորդ տեսակ կերակուր ևս և ապա կերակրում են բանտում եղած բոլոր բանտարկեալներին անխտիր: Այս կատարւում է ամեն համբարձման օրը, անընդհատ սկսեալ 1877 թուականից: Ցանկալի կը լինէր որ միւս համքարները ևս իրանց տօնախմբութեան վրայ ծախսուելիք փողի մի մասը նոյնպէս գործադրէին բարեգործական նպատակով:

***

Այսօր Թիֆլիզի ժողովարանի դահլիճում պ. Մ. Վարդիկեանը, որ նոր է վերադարձել Իտալիայից, մի նուագահանդէս է տալու մասնակցութեամբ օր. Ցայտենի և ջութակահար պ. Փուրլէտի:

Ծրագիրը շատ բազմազան է. ի միջի այլոց պ. Վարդիկեանը կ'երգէ իր յօրինած «Ինձ մի սիրիր» և «Սէր, առաջին սէր» ռոմանսները:

***

ԲԱԼԵՏ

Թիֆլիզի արքունական թատրոնում կիւրակէ, ամսոյս 22-ին, տուեց իւր առաջին ներկայացումը կայսերական թատրոնի պարանցիկների (բալետ) խումբը, որոց պարագլուխն է շնորհալի տիկին Գէյտէն:

Բալետ ասելով շատերը հասկանում են լոկ պար. սակայն դորա էական մասը մենակ պարը չէ, այլ խսկապէս մըմախաղը, կամ մնջկատակի ձևով ներկայացրած որևէ արկածք, կատակերգութիւն, մինչև իսկ եղերգութիւն (drame): Բալետի սկզբները, թէև այժմեանից տարբեր ձևով, հին աշխարհում պիտի որոնել:

Հին ազգերից շատերը, օր. Եգիպտացիք, Հրեայք, Յոյները և այլն զոհաբերութեանց ժամանակ կազմում էին պարեր: Դիոնիսոս-Բաքոսի տօնին Յունաստանում զոհաբերութեանց ժամանակ խօսուն և անխօս բեմական ներկայացումներին յարակցում էին և պարեր: Միջին դարերում, ասպետական խաղերի (tournois) ժամանակ տեղի էր ունենում և պար: Վերածնութեան (XVI) դարից սկսած այդ պարերը մի փոքր կերպարանափոխուեցան և արքունական պալատներում զուարճութեանց առարկայ եղան, նախ Իտալիայում, և յետոյ, XVII դարից սկսած, մանաւանդ Ֆրանսիայում, ուր թագաւորներն իսկ մասնակցում էին բալետին:

XVII դարի վերջին Անտօն Հուբար դը-լա-Մոտտ միանգամայն յեղափոխեց բալետը, տալով նրան աւելի լուրջ կերպարանք, այնպէս որ երաժշտութեան, պարի և մըմախաղի միջնորդութեամբ սկսեցին ներկայացնել ամբողջ թատրերգութիւններ: Միլանում մինչև իսկ Շէքսպիրի «Համլետը» ներկայացրել են բալետով:

Ժամանակակից բալետը իւր սիւժետը առնում է ժողովրդական կեանքից: Ներկայացնում է ժողովրդական տօներ, արկածներ, երբեմն հէքիաթներ և այլն, և այդտեղ երևան է գալիս ի միջի այլոց պարերի նկարչական – պլաստիքական կողմը, որ ըստ ինքեան մեծ էսթետիքական հաճոյք է պատճառում հանդիսականին:

Այդպիսի կատարեալ էսթետիկական հաճոյք զգաց Թիֆլիզի հասարակութիւնը կիւրակէ օրը: Ներկայացրած պատկերները՝ «Հունգարական տօնախմբութիւն», «Ծովահէն» (корсаръ) և «Դիմակահանդէս» շատ յաջող անցան: Պարողների մէջ աչքի են ընկնում օր. Չերնեավսկայա, դեռահաս և վայելչակազմ, որ շատ շնորհալի, ճկուն և թեթև թռիչքներով կատարեց պ. Պոսեխինի հետ, «Զաւէշտական պօլկան»: Պ. Տիխոմիրովը շատ թեթևաշարժ և խելամուտ պարող է, այլ և իբրև մնջկատակ արժանաւոր դերակից հանդիսացաւ տ. Գէյտէնին: Իսկ տ. Գէյտէնը ինքը իւր վրայ կենդրոնացրել էր ամբողջ հասարակութեան լարուած ուշադրութիւնը: Տիկնոջ մէջ զարմանալի ներդաշնակութեամբ զուգաւորուած

անցկացրած, որ նորագոյն «սանտալների» նման ամուր է պահում կօշիկը նրա ոտքին:

Այդ զոյգ ոտնամանները մի այլ առաւելութիւն էլ ունին, միշտ նրանցից մէկը կանացի է, միւսն առնացի:

Ահա անցնում է Դաւիթը փողոցներով, նա նոյն տարազն ունի ամառ և ձմեռ, գարուն և աշուն:

Ձմեռը Դաւիթը երբեմն աղբ է կրում, երբեմն տաշեղ և երբեմն փայտի թեփ: Այդ առաւօտեան զբաղմունք է: Կէսօրին և երեկոյեան նրան կը տեսնէք կապոցներ ձեռին կամ մի նամակ ձեռին շտապում է: Այդ յանձնարարութիւններ են: Դաւիթն արդէն ծանօթ մշակ է. նա իւր թեմն, կամ աւելի ճիշդ իւր ծուխն ունի:

Նա բնակւում է Նոյեան տապան կոչուած տան նկուղում. իսկ այդ տան յաճախորդները շատ են եղել, այդտեղ տասնեակ տարի մի հայ լրագրի խմբագրութիւն էր, ուստի և Դաւիթն ամէնին ճանաչում է:

Գարնանն ու աշնանը՝ Դաւիթը կապերտներ ու գորգեր է լուանում: Ամառը նա ստիպուած հողի մշակութիւն էլ է անում:

Ծանօթ ընտանիքների համար Դաւիթը օգնող ձեռն է միշտ: Ծառային արձակել են, նա է ծառայում և ծառայ գտնում: Աղախինը գնացել է, նա է երեխայ պահողը: Հեռու տեղ պէտք է ուղարկել, իրեղէն պէտք է փոխադրել, միշտ Դաւիթն է հոգում այդ: Երբեմն Դաւիթը վաճառական՝ միջնորդ էլ է: Ահա անցնում է նա ձեռքին բիւրեղեայ ամաններ.

—Դաւիթ, այդ ինչ ես տանում:

—Չըս ճանի, աղա, էժան:

Ահա դուռը թխկացրեց Դաւիթը ձեռքին մի որսէ կապոց, – ծախու ապրանք է, որ առաջարկում է:

Դաւիթը ուրիշների ամօթը ծածկողն է: Նա երբէք չի ասիլ, թէ ով է ծախողը, ինչու է ծախում:

«Թշուառին թշուառն է կարեկից»:

—Աղա, նոր խաբար չկա՞յ, մըր Խայրիկ՝ երբ կի գայ, -— դիմեց ինձ անցեալ օրը Դաւիթը:

—Ինչու պիտի Հայրիկը գայ, Դաւիթ, ասացի ես և կանգ առայ:

—Հապա կըսեն Ռուսի թագւորին երթայ պիտի, մըր խալխ կոտորուեց, երկիր աւերաւ, էնոր կի սպասենք:

—Ես այդ չգիտեմ, ասացի. բայց լսել ես, որ Հայրիկը տկարացել է:

—Իմալ, ան տեղը աղէկ չէ՞ն նայեր. էնօր ասին լսեր կի կռուին, խեղճ մըր Խայրիկ, մըր երկիր փաշի դուռ գինայ, քուրդ աղայի քով գինայ, դիւան, սաբութ, էս տեղ էլ խանգիստ չեն թորկեր:

—Ձեր երկրէն եկողներ կա՞ն, հարցրի ես Դաւիթին:

—Խա՜, մ՚յ աղբօր որդիս եկեր է, էն օր շատուոր էկան, մարդ, կնիկ ճիժ, թանկութիւն ա:

—Ինչու էգպէս թանկութիւն եկաւ այս տարի:

—Է՜, չըս գինա՞, որ մըր երկիր էս քանի տարի շատ խարաբ ի, ընկերութիւն եղած օրէն էլ դատար չեն ի տար. էհ աւերաւ մըր տուն: Ըն առէջ ոչխար, տաւար գիշեր ցերեկ կ'արացունէինք, մըրչկայ արև մէր մտաւ տուն կի դառնանք. հայվան էտպէս կի պահուի: Առէջ վար կէնէինք գիշերով և առաւօտ վաղ, արտերը կի քնէինք, հիմի դուրս չենք կրնայ մնալ, մութ կոխեց թէ չէ տաւարած, նախրապան, մաճկալ տուն կի դառնայ: Քրդու վախէն չենք կրնայ դուրս ելնել:

—Ինչու, միթէ քիչուոր էք:

—Մըր երկիր կէս խայ կէս քիրդ են, քիրդ առջև կի վախէր, փէտերով քշէին զենոնք, էս ընկերութիւն որ լուս ընկաւ, ասին սիլահ տուէք, խայ սիլահ չի կարնայ պահէ. մկա մեր խալխ գերի է, քիրդ ինչ ուզէ կը տանէ:

Դաւիթը ձեռները խրեց գօտու մէջ և մի խոր ախ քաշեց:

—Է՜հ, էն օր մըր գեղէն եկան էստեղ, խեղճեր մշակութիւն կ'ենեն, վալլա՜հ, էն մարդիկն են, որ մշակութիւն ինչ ա չեն գինա. մըր գեղ էդ մարդիկ սրտ կի նստէին, ղալիան կը խմեն, մկա մշակութիւն կուզեն անել. գործ էլ չի կայ:

—Ո՞ւր են ապրում, ինչ են անում հապա:

—Պադուալներ, աղա, քրահ կի տան գործ լէ չկայ, պարտք կ'էնեն կուտեն:

—Ինչու էին գալիս, մի կերպ թող հնձի սպասէին:

—Սովէն կի մեռնին, աղա, մըր երկրի փաշէն լէ չէր թորկեր, մարդիկ, կնանիք, ճիժ լէ բաներ բերեր էին սաբութի, ասած ան խաց աշխատելու կ'երթանք, խաց չունինք: Տաճիկ լէ չէ կրցի պահել, խառնած երկ-երկու շահի տուած ու թորկած են:

—Սուրբ Էջմիածին գնացողներ է կա՞ն ձեր երկրից:

—Գնացեր են, էն օր էկաւ մի ջոջ խարուստ մարդ էր, ճամփին քրդեր թալներ են, Խայրիկ երկու թուման տուեր ճամփեր էր:

—Էստեղ մնալէն ինչ պիտի լինի, Դաւիթ, հարցրի ես, ա՛յ դու քանի տարի է էս տեղն ես:

—Ինչ անենք, աղա, պարտք շատցաւ, տուրք շատցաւ, ելանք էկանք:

—Փողն ինչպէս էք ղրկում ձեր ընտանիքին:

—Վաճառականների կիտանք, որ խասուցեն, որ լէ կի խասուցի, որ լէ չէ, տղերք կի գինան ինոնց կիտանք տանին, ինչ էնենք:

—Ճամփին քրդերը չե՞ն թալանում ձեր տղերքանց:

—Ինչպէս չէ, որ լէ կը թալնին, որ լէ կը խասուցի. մկայ քարվանների հետ, բազրգեանի քարվանով կ'երթան, էնոնք զօռ են, չեն կրնայ թալնա: Քիւրդ վախլուկի, աղա, էն առէջ, որ ընկերութիւն չի կար, սիլահ ունէինք, փէտերով կը փախուցէինք, Մուսա բէգին անունն լը սած ես, մըր տղերք զօռով աղջիկ յետ առան. Մկա կը վախնան, քիւրդ կի գայ հաց տուր, ոչխար տուր, փող տուր, կի տանի: Գինա՞ս որ քիւրդ մկա սուլթանի նիզամ է. վո՜վ կրնայ բան խօսիլ ինոնց խետ:

—Եկողները ինչ նոր բաներ են պատմում:

—Գեղն աւերաւ, տաճիկ լէ չէր ուզեր թորկեր, որ ժողովուրդ դուրս գնայ, ամա չարա չի կայ, խաց չունին: Աղբօրս տղան ըսաւ երկու տուն տաճկցեր են, քիւրդ եկեր ինոց տուն. կերեր, խմեր ու պառկերի քներ. օջախը կրակ մնացեր ի, էս էնտեղ գիշեր սատկերի, գիւան տաբեր են, սաբութ, եա տաճիկ պիտի ելնես եա մեռնիս. կ'ասեն տաճիկ եղեր է, է՜հ, աւերաւ մըր երկիր, քանդուաւ մըր տուն: Եփի՞ գամ, աղա, խալիչէք լուալու տանիմ. . .

—Վա՛ղը, ասացի ես և հեռացայ Դաւիթից մտամոլոր:

Խնդիրներ ենք փնտռում և խնդիրներ ենք ստեղծում, գրում ենք և վիճում, սակայն ահա մեր կեանքի խնդիրների մարմնացում, Դաւիթ Բուլանըխցին, նա մեր առաջն է, հետաքրքրութենք նրանով, այդ շատ աւելի իրական զբաղմունք է:

«Չը կայ ընկերական (սոսիալիստ) խնդիր, այլ կան ընկերական խնդիրներ», ասել է շատ ճիշտ նորագոյն քաղաքագէտներից մինը:

Այո, ընկերական խնդիրներ են այս ամէնը, որոնցով մեր պարտքն է զբաղուել:

Ժողովուրդը գոհ է իր երկրից, սիրում է հայրենիքը, բայց ստիպուած թողնում է և հեռանում:

Կառավարութիւնը կամք ունի նրանց յետ պահելու և փորձ է անում, բայց ոյժը չէ պատում:

Գաղթականը հալածական է վաչկատունի և վայրենի քրդի ձեռքից. երկսի դէմ էլ պիտի մաքառէ ժողովուրդն ու օրէնքը:

Գաղթականի դառն առիւնը էլի գող և աւազակն է ուտում, նրա հալալ քրտինքը տեղ հասցնող չը կայ. միթէ այսքանն էլ չէինք կարող անել, հազիւ հարիւր տարի առաջ հայ վաճառականների փոխանակագրերը վճարում էր Ս. Էջմիածնի նուիրակը, Չինաստանից մինչև Ամստերդամ դրամներ էին վճարում նուիրակներով, իսկ այսօր մի նուիրակ անգամ չը կայ, որ խեղճ մշակի քրտինքի և կեանքի գինը հասցնէ իւր կարօտ ընտանիքին. Դեռ խնդիրներ ենք որոնում . . .

Ն. Քօ.

են արտաքին գեղեցկութիւն, վերին աստիճանի պլաստիքական ու գրաւիչ շարժուածք և կարգէ դուրս մշակուած դիմախաղ (mimique): Այդ դիմախաղից, որ հանդիսատեսի հոգին է թափանցում, կարող էին դաս առնել առաջնակարգ դրամատիքական դերասանուհիները: Նշանաւոր էր այդ դիմախաղը մանաւանդ «Տովահէն»-ի մէջ, երբ Մեգօրան (տ. Գէյտեն) յաջորդաբար արտայայտում էր բուռն սէր, ամօթխածութիւն, վիշտ և տանջանք (թունաւորութեան տեսարանում), վրէժ և ընդդիմութիւն: Տիկին Գէյտենն իւր անխօս խաղով շատ աւելի է յուզում, քան մեր հայ թատրոնի ձայնաւոր ու խուլաձայն եղերգական կորիֆէյները:

Նոյն աննման դիմախաղով փայլեց տիկինը ուրբաթ օրը, ամսոյս 27-ին «Ժիզել» դրամատիքական բալետի մէջ, ուր յանկարծ իմանալով, որ իւր, գեղջկուհու, սիրահարը իշխանազն է, ցնորւում է և մեռնում: Այդ ցնորքի մէջ, ուր միմեանց յաջորդում են իւր հոգւոյ ներքին յուզմունքն ու տանջանքը, իւր մտքի բոլէական լուսաւոր վայրկեանները (moments lucides) և դարձեալ ցնորքը, ի վերջոյ մահը, տիկինը իւր անխօս խաղով գերազանցեց որևէ առաջնակարգ դրամատիքական դերասանուհու:

Ուրբաթ օրուան ներկայացման մէջ շատ սիրուն էր նաև «Ցլամարտը»: Սպանիական խայտաբղէտ բայց զուգորէկ տարազով հագնուած «ցլամարտիկ» գեղեցկուհիները կատարեալ գեղարուեստով ներկայացրին կարճ միջոցում ամբողջ այդ խաղը, ուր յաջորդաբար հանդէս են գալիս ցուլը գրգռող նիզակակիրները (picadores) կամարակիրները (banderilleros) և վերջապէս ինքը ցլամարտիկը (toreador): Վերջինի դերը մեծ ճաշակով ու պլաստիք շարժուածքով կատարեց ...իրունեկ օր. Չերնեաւսկայա:

Յ. Լ.

ԼՕՆԴՕՆ, 24 մայիս, 1894 թ.

(Թղթակցութիւն «Արձագանքի»)

—

Մի երկտողով նախապէս յայտնել եմ «Արձագանքի» ընթերցողներին, թէ պ. Վահրամ Ավաճեան մի նուագահանդէս էր տալու տեղիս St. James's Hall սրահի մէջ: Այդ հանդէսը այսօր տրուեցաւ էլ, լրացաւ էլ: Mr. Daniel Mayer' մի անգլիացի էր յանձն առել ամեն կարգադրութիւն:

Եթէ St. James's Hall-ի նշանակութիւնը կատարելապէս բացատրել յաջողիմ, դուք անպատճառ կը պարտաւորուիք այն եզրակացութեան գալ թէ մարդ կամ մի շատ լաւ— բառի բուն նշանակութիւնով լաւ— արթիստ լինելու է որ համարձակի այդ սրահի բեմը բարձրանալ, և կամ մի շատ յանդուգն սրտի տէր մարդ լինելու է. մի խօսքով, միջակ մարդի գործ չէ այդ բեմը ելնել: Եթէ ճարտարապետ լինէի, ճշմարիտ որ շատ կը փորձուէի այդ սրահի մի փոքրիկ նկարագրութիւնն անել. ոսկեզօծ ձեղունէն սկսած մինչև տախտակէ յատակը, թաւշեծածկ նստարաններն էլ մէջ բերելով, դուք անշուշտ ձեզ ուրախ կը զգայիք որ ճարտարապետ չեմ եղել, բայց գոնէ մի համառօտ ծանօթութիւն հարկաւոր է:

St. James's Hall ը Լօնդօնի ամենահռչակաւոր բաժնումն է հաստատուած, և նա բացարձակապէս ամենանշանաւոր սրահն է մայրաքաղաքի մէջ որ ընդհանրապէս ծառայում է այսպիսի հանդէսների. Ժողովրդի հասարակ դասին գրեթէ անմատչելի է նա թանգ մուտքի պատճառով, հարուստ դասն է այցելում այստեղ: Մի կարգ տիկիններ և օրիորդներ կան այստեղ. որոնք—բառախաղութիւն չեմ անում—մեծ արթիստների դագաղներին են նմանում և մեծանում. դաշնակի շուրջը, ահա նրանց կեանքի վախճանը:

Մի բան էլ որ Եւրոպայի ամեն ինքն իրան արթիստ համարող նուագածու երբ Լօնդօն է գալիս և ուզում է իր կարողութիւնը փորձել, նա ընտրում է St. James's Hall-ի քննադատական բովքէն անցնել, և, եթէ իրաւամբ մի ճշմարիտ արթիստ է և ուրեմն դուրս է գալիս նա այդ բովքէն առանց խանձուելու, զուցէ և աւելի զտուած, այդ դէպքում երանի՜ նրան, նրա համբաւը էլ ապահովուած է. բայց եթէ, Տէրը մի արասցէ, այդ արթիստ պարոնը միայն իր երկար մազերն է խաբուել, և չունի գոհացուցիչ պայմաններ, վա՜յ նրան, քննադատական բովքէն անցած միջոցին նրա երկար մազերը մինչև արմատը խանձւում են և նա մնում է քո մի պապիցն էլ աւել կոնդ գլուխ:

Ահա սա է St. James's Hall-ի նշանակութիւնը: Որչափ որ տեսնում եմ, դուք այլևս շտապում էք լսել մեր հայ դաշնակահարի գործի ելքը. չէ, չէ, վախելու հարկ չկայ, նա խանձուողների կարգին չէ վերաբերւում, և եթէ երբէք խանձուեցաւ, այն էլ այնքան չնչին էր որքան որ ամենանշանաւոր դաշնակահարներին անգամ պատահում է:

Ավաճեան քննադատելու համար արթիստ լինել է հարկաւոր, ասում էր իմ անգլիացի ընկերը, երբ սրահէն դուրս էինք գալիս: Ես քանի որ արթիստ չեմ, ուրեմն չեմ կարող քննադատել նրան արհեստի պայմաններին համաձայն, չեմ կարող ասել օրինակ, հայ դաշնակահարը լաւ էր, լա՛ւ, բայց Haendel ի Suite in g-ն նուագած միջոցին նա մի անգամ տօ-ի տեղ րէյ զարկաւ, և սրա նման բաներ. եթէ այդ չեմ կարող անել, չեմ էլ կարող լսել երկու ականջներովս այն զուարթ ծափահարութիւնը, որ St. James's Hall-ի ոսկեձեղունն է թնդացնում իբրև արձագանք Haendel-ի Suite in g-ին: Ես սխալը չեմ կարող արհեստի ներքութիւնով երևան բերել, բայց և այնպէս չեմ կարող գոնէ նշմարել այն թախծալից ստուերը որ անցնում է ինձ մօտ նստած Անգլուհու վարդ երեսէն, այնինչ Ավաճեան մորմոքում է Beethoven-ի Marche funebre-ով: Գէ ուրեմն մարդ ասածդ մի կաւի կճուճ լինելու է որ չհասկանայ հայ դաշնակահարի զօրութեան չափը նոյն իսկ հանդիսականների դէմքերի վրայ:

Ճշմարիտ է թէ Ավաճեան մի քիչ պաղ է վերաբերւում Dvorak-ի Légende-ին և կամ Schubert-Liszt-ի Romanesca-ին, սակայն ի՜նչ ասել այն զանազանութեամբ, այն թարմութեամբ, այն հոգեշարժ զարթումին որ արտայայտում էր նրա վարժուած մատների տակ և ոգևորում ամենին: Ի՜նչ. ես նոյն իսկ այն համոզումն ունիմ որ այսօր St. James's Hall-ի մէջ եթէ ներկայ լինէին Haendel, Beethoven, Chopin, Moszkoweski, Schubert, Weber, Liszt, այդ մեծ հանճարները ծափահարելէ աւելի մի բան կանէին, կըմօտենային հայ դաշնակահարին, կը ծեծէին նրա կռնակը, և կասէին' «Ապրիս, որդեակ, լաւ ես հասկացել մեր սրտի յոյզերը, հաւատարիմ ես նրանց թարգմանելու մէջ, շնորհաւորում ենք քո նորածիլ տաղանդը իր խոստմնալից ապագայով»:

Եթէ չենք սխալւում Այվազովսկին է եղել առաջին հայ արհեստագէտը, որ ծանօթացրել է անգլիական ժողովրդին հայ ճարտար վրձինի հետ. և պ. Վահրամ Ավաճեան յաջորդում է նրան իր դաշնակով: Անգլիացին յօժարութիւնով է խմբւում հայ արթիստի շուրջը, և յարգում նրա ընտիր կողմերը, և ծածկում նրա թերի կողմերը: Ահա ձեզ կատարելագործելու միակ ճանապարհը, եթէ սիրտդ այնքան լայն է որ ծաղրերի տակ յուսահատաբար չէ ընկճւում:

Վաճառուած տոմսակներէն յայտնւում էր թէ հանդիսականների թիւը 1500-ի է հասնում: Հայ դաղթականութեան ներկայացուցիչներին մէջ աչքի էին ընկնում մասնաւորաբար բժիշկ Քալանթարեանց, պրոֆ. Մինաս Չերազ, Կիւլպէնկեան ընտանիքը անդամներէն ոմանք և մենք ուսանողներս: Մենք ամենքս էլ ցանկանում էինք հայ դաշնակահարի յաջողութիւն, մի հաւաքական զգացում էր յորդում ամեն հայ սրտէ դէպի բեմը, և կարծես ասում էր. «Ելի, Վահրամ, ինչ անում ես սրա, միայն թէ յաջողուած մեկնիր այդ բեմէն»:

Սակայն վերջակէտ տակաւին չըդրած, կը ներէ մեր յարգելի դաշնակահարը մի բարեկամական դիտողութիւն անել:

Պ. Ավաճեանը դէթ մի հայկական եղանակ չածեց: Ես հաստատ համոզուած եմ թէ մեր յարգելի դաշնակահարը թէ մեզ կը գոհացնէր և թէ Անգլիացիներին, եթէ նա տասնևչորս օտար հեղինակներ նուագելու տեղ տասն հատ նուագէր, և միհատ էլ նուագէր ի հայրենեաց: Չէ որ նոյն իսկ Անգլիացիներն էլ էին ցանկանում մի գաղափար առնել արևելեան երաժշտութեան մասին:

Ել. Աղաճեան:

ՏԱՃԿԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՈՒՇԻՑ մեզ գրում են. «Իբրզակ գիւղի Թորէի հարս Անգինին անցեալ տարի դեկտեմբեր ամսին Փըրդաշում գիւղի քուրդ Աշէն առևանգելով բերեց Մուշ քաղաքը, որ թուրքացնի և պսակէ նորա հետ:

Անգինը յարմար ժամանակ գտնելով փախաւ Հայոց առաջնորդարանը և յայտնեց, որ ինքը չէ կամենում իւր լոյս հաւատն ուրանալ:

Մահմեդականները կատաղած յայտնում են փաշային, որ գնալով հարսին կտոր-կտոր կ'անեն եթէ նա իսլամութիւնը չընդունէ: Մուշի փաշան Անգինին 10 զապտիաների ուղեկցութեամբ ուղարկում է Բաղէշ վալիի մօտ, որ այնտեղ գործը քննուի: Սակայն այսքան ամիսներ անցնելուց յետոյ յայտնի չէ թէ գործն ինչ վախճան ունեցաւ: Թշուառ Անգինին անյայտացրել են. թէ այժմ ուր է նա, ոչ ոք չգիտէ»:

ԿԱՐՆՈՅ կուսակալութիւնը գրած է ձեռնհաս իշխանութեան թէ ինչ եղանակաւ պէտք է գանձել ճամբաներու շինութեան փոխարէն առնուելիք դրամական փոխարինութիւնները, Բերձր. Մեծ-Եպարքոսը, Պետական Խորհրդոյ որոշմամբ ծանուցած է թէ ազգատոններու մասին գանձումը պէտք է յետաձգել այն ժամանակին, երբ ասոնք քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակ մը ունենան, իսկ հարուստներուն առանց յապաղման գանձել:

ԱԼԱՇԿԵՐՏԻՆ կը գրեն թէ, կ'ըսէ Ս—, վերջերս տեղացած ձիւնին հետ ոլոռնաձև սև հատիկներ տեղացեր են: Ապրիլի սկիզբէն ի վեր անձրև տեղալ սկսելով ուրախութիւն պատճառեր է երկրագործաց. արտերը, մէկ քանի օրէն պիտի կրնան բացուիլ: Ճամբաները գոցուած ըլլալով մարտի սկիզբէն ի վեր թղթատար չէ ցացեր ոչ Կարինէն և ոչ ալ Պայազիտէն, սակայն ապրիլ 3ին Կարինոյ թղթատարը հասեր է: Նոյն թուականին Պայազիտէն 500 ուղտի բեռով ցորեն բերուեր և կարին ղրկուեր է սովելոց բաշխուելու համար:

—Սուլթանին շնորհած ցորենէն և դրամէն ԱԼԱՇԿԵՐՏ գաւառին բաժին ինկաւ 800 քիլէ ցորեն, քիլէն մէկ արծաթէ և ոսկին 100 ղրուշէն: Ցորենը կարին է և այժմ փոխադրելը խիստ դժուար:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ և ՍՂԵՐԴԻ միջև թղթատարական երթևեկ մը հաստատուած է: Սուրհանդակը պիտի հանդիպի նաև Սիլվանի ու Կարզանի կայարանը:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ շրջակայից մէջ քառասուն օր է ի վեր տեղացած անձրևներէն գետերը յորդելով բաւական վնասներ հասուցեր են: Ջաղացքները, կամուրջներ և քաղաքին մէջ ալ շատ մը տուներու պատերը փլեր են: Երկրագործք մտահոգութեան մէջ են:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Մոսկվայի հնագիտական ժողովի վերջին նիստին կոմսուհի Ուվարովան յայտնել է, ինչպէս հաղորդում է «Русск. Вед.» լրագիրը, որ Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է 10,000 րուբ. շնորհել ընկերութեանը' Կովկասում և Ռուսաստանի արևելեան նահանգներում հնագիտական հետազօտութիւններ անելու:

—

Մայիսի 24-ին Ս. Նունէի օրիորդաց դպրոցում երաժշտութեան քննութիւն էր նշանակուած: Այս նըւագահանդէսը իրենց ներկայութեամբ պատուել էին Կովկասի գլ. կառավարչապետի ամուսին Ե. Բ. Շերեմետևան, կոմսուհի Ս. Դ. Տատիշչեվան, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու պ. Եանովսկին: «Կավկազի» ասելով նուագահանդէսը շատ յաջող անցաւ և մանաւանդ շատ լաւ նուագեցին դաշնամուրի վրայ օր. Աբովեանցը (Մենդելսոնի Rondo capriccioso), օր. Կուզուշեվա (Chant d'arouet) և օր. Եղիազարեանը (Serenade italienne)

—

Մայիսի 31-ին (ն. տ.) Ֆրանսիական Ակադեմիայում կատարուել է երկու անդամների ընտրութիւնը ի տեղի վախճանուած Իպոլիտ Տէնի և Մաքսիմ Դիւկանի: Ընտրուել են Ալբեր Սօրէլը և Պօլ Բուրժէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Երբեմն երբեմն երևում են Թիֆլիսի լրագիրներում հատուկտոր թղթակցութիւններ Սալմաստից, բայց մինչև այժմ ոչ մի թղթակից աշխատած չէ ամփոփ տեղեկութիւններ տալ Սալմաստի դիրքի, բնակութեան և ժողովրդի տնտեսական, բարոյական և կրթական վիճակի մասին: Այդ ի նկատի ունենալով սոյն յօդուածովս կաշխատեմ կարողացածիս չափ ամփոփ տեղեկութիւններ տալ «Արձագանքի» ընթերցողներին յիշեալ կէտերի մասին:

Ա.

Սալմաստ գաւառը (հին Զարեւանդը) բաղկացած է մի ընդարձակ դաշտավայրից և մի քանի մանր լեռնադաշտերից: Սալմաստի արևելեան ափերը ողողում է Ուրմիոյ կամ Կապուտան լիճը, իսկ արևմտքից պարփակուած է թիւրք-պարսկական սահմանագլխի լեռնաշղթաներով: Զօլա գետն ամբողջապէս ոռոգում է Սալմաստը' ճանապարհին մի քանի վտակներ ընդունելով: Օդը բարեխառն է, հողը բերրի: Ցորենը մէկին տալիս է 6—10 և աւելի, այստեղ ցանում են գլխաւորապէս ցորեն, գարի, կորեկ, կըտաւատ:

Բնական անտառներից միանգամայն զուրկ է Սալմաստը. վերջին ժամանակներս առատութեամբ սնկւում են բարդի անտառներ, որոնք—մանաւանդ հեռուից—բաւական գեղեցիկ տեսք են պարգևում երկրին: Կան բաւական թթով այգիներ, սակայն այնքան էլ օգուտ չեն տալիս Սալմաստեցուն. Ծառերի պտուղները բաւականանում են տէրերի ընտանիքներին, իսկ առատութիւն եղած տարին անօգուտ թափւում են ծառերի տակը և փտում: Խաղողն այնքան չէ ստացւում, որ գոնէ բաւականանայ ժողովրդին գինու համար. շատ շատերը խաղողն առնում են պարսիկներից:

Սալմաստը խիտ բնակուած է. գիւղերի ընդհանուր թիւը 60 է, որոնցից 6ը զուտ հայաբնակ են (Հաֆթուան, Փայաջուկ, Մախլամ, Ղալասար, Սառնա և Հաւֆերան), 18-ը (հայերով) խառն այլազգիների հետ, իսկ մնացած գիւղերը թիւրքերի, ասորիների, հրէաների կամ քրդերի բնակութիւն են, շատ տեղեր խառն իրարու հետ: Բնակիչների մեծամասնութիւնը կազմում է թիւրք տարրը (կրօնով շիա), որոնք հանդարտաբարոյ են, պարապում են մեծ մասամբ հողագործութեամբ և արհեստներով. շատերը հայերի նման գնում են պանդխտութեան. կրօնական մոլեռանդութիւնները թմրած է, մեծ մասամբ իրենց յարաբերութիւնները հայերի հետ է, և մինչև անգամ կարելի է ասել հայերին աւելի սիրով են:

Հայերի մասին խօսենք փոքր ինչ մանրամասնօրէն:

Հայերը, ինչպէս ասացինք, բնակւում են 24 գիւղում: Սոյն ընդհանուր թիւը մօտաւորապէս 1400 — 1500 տուն է, իւրաքանչիւր տան վրայ դցենք միջին թւով 10 հոգի, կը ստանանք Սալմաստում 14,000 — 15,000 զուտ հայ: Կենդրոնում ընկած հայաբնակ գիւղերը բաւական ապահով են և հանգիստ, իսկ լեռնադաշտերի վրայ ապրողները, փոքրինչ նեղութիւններ են կրում մեծամասնութիւն կազմող թիւրքերից կամ քրդերից:

Բայց «քիւրդ» ասելով չպիտի հասկանալ տաճկահայաստանի հրէշներին. այստեղ քրդերի տուած նեղութիւնը գողութիւն անելն է, սպանութիւններ հազուադէպ են: Քրդերը իրանց բնակավայրում զանազան մանր գործերով են պարապում, և կամ լեռներից արմտիք քաղելով' շալակով բերում են կենդրոնի գիւղերը և ծախում:

Հայերի պարապմունքը գլխաւորապէս երկրագործութիւնն է. Երկիրը թէև մշակւում է նահապետական գործիքներով, բայց և այնպէս բերքը բաւական առատ է: Արհեստներ շատ քիչ են տարածուած. մատով կարելի է համարել հիւսներին և երկաթագործներին, որոնց գործունէութեան շրջանը առանց այն էլ շատ նեղ է: Կտաւագործների և չիլաչիների (կտաւ ներկող) թիւը հետզհետէ պակասում է, որովհետև տեղական կոպիտ գործուածքները այլևս չեն կարողանում մրցել արտասահմանեան գործուածքների հետ: Կան 10 15-ի չափ մանր ու խոշոր վաճառականներ, որոնք Ռուսաստան են արտահանում կտաւ, չիլլա, չոր մրգեղէններ, կաշի, մազեղէն, և այլն: Սոքա Ռուսաստանում բացի յիշեալ արտահանութիւնների վաճառումից, պարապում են նաև պարսկաստանցի պանդուխտների դրամների փոխադրութեամբ:

Ժողովրդի մեծագոյն մասը պանդխտում է Ռուսաստան. Ջուլֆայից մինչև հեռու Ռօստով լի քն է սալմաստեցի պանդուխտներով. գլխաւոր պանդխտատեղիներն են Թիֆլիզ, Բաթում, Բագու, Փոթի և Ռօստով: Պանդխտութիւնն այժմ սալմաստեցիների համար մի անբուժելի ախտ է դառել. 13-15 տարեկաններն անգամ գնում են պանդխտութեան. շատ տներում, ուր 3—4 եղբայր կան, բոլորն էլ բացակայ են:

Երկար տարիների պանդխտութիւնից յետոյ վերադառնում են գրպանները մի քանի թումանով լցուած, որ ձմերային 4—5 ամսում մաքրազարդելուց յետոյ, կրկին մեծ պասին առնում են պանդխտութեան գաւազանը: Մի հարց. պանդուխտները երկար տարիներով մնալով համեմատաբար աւելի լուսաւոր և քաղաքակիրթ երկիրներում, բերում են արդեօք իրենց հետ քաղաքակրթութեան մի փոքրիկ նշոյլ անգամ.—ո՛չ երբէք, բացի պատահաբար սովորած մի քանի ռուսերէն բառերից, որ տեղն ընկած ժամանակ գիւղի հրապարակներում ասում են ամենաաղաւաղած կերպով չգիտեցողների առջև' նրանց զարմացնելու համար:

Պանդուխտները եթէ իրենց պանդխտութեան ժամանակ քաղաքակրթութեան ոչ մի նշոյլ անգամ չբերէին և վերադառնային այնպէս, ինչպէս էին երկրից գնալու ժամանակ, դարձեալ փոյթ չէր լինի, բայց ցաւալին այն է, որ շատ շատերը վերադառնում են վեներական պղծելի ախտերով վարակուած, իսկ իրենց ամուսինները առագաստը ամենայն սրբութեամբ 4-5 և աւելի տարիների ընթացքում պահպանելուց յետոյ, իրենց գլուխը պիտի ընդունեն ամենայն տեսակ ցաւերի բուն դառած ամուսիններին. . . Սալմաստեցի կնոջ ողջախոհութիւնը գովելի է. եթէ գիւղի մէջ մէկի վրայ կասկած է տարւում, իսկոյն կասկածելին արտաքսւում է: Երանի՜ թէ սալմաստեցիք իրար վերաբերութեամբ այսպէս խստապահանջ լինէին օտար երկրներում. բայց ո՛ւր. սոցա համար է ասուած' «Ներսը քահանայ, դուրսը սատանայ»:

Կ.—տ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՏԱԿԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵՏՐԱԿԵԱՆԸ ԸՍՏ «ՄՇԱԿԻ» ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

II

«Ապրիլի 20-ին Արիստակէսը [illegible] վերադառնալով պատրաստութիւն էր տեսնում իբր թէ «ըստ հրամանի հոգ. կառ.» [illegible] հեռանալ մեր քաղաքից (Շուշից), որով անպատմելի ուրախութիւն էր պատճառել ամենքիս: Բայց չգիտենք ինչ պատճառով վարդապետը հետաձգում է իր հեռանալը: Եւ թէ նա ինչո՞ւ է գործում այն օրից այսօր — այդ ամենի մանրամասն նկարագրութիւնը խնդրեցին մի քանի պատուաւոր քաղաքացիք պ. Ա. Թոխմախեանին պատրաստել, և ստորագրութեամբ վաւերացնելուց յետոյ, ուղարկել պատուական «Մշակին», որ այնքան ջերմեռանդութեամբ պաշտպանեց իրանց դպրոցների օրհասական վիճակը»: «Մշակ», 1878 թ. № 87:

—

Այդ օրը ահա մայիսի 18-ին, մի ահագին թերթից բաղկացած խնդիր, որի մէջ «Մշակի» արծարծութեամբ հասարակութիւնը մի առ մի թուելով հազարաւոր անվայել գործեր (!?), պաշտպանելով ուսումնարանների օգուտը, խնդրում էր Վեհափառից վերջիններիս իսկոյն հրաժարեցնել և վերստին հաստատել իրանց պաշտօնում պ. պ. տեսչին և ուսուցիչներին...»:

—

Մայիսի 10-ին, որի մասին «Մշակի 75-ում խոստացել էի մանրամասն տեղեկութիւն յայտնել, վերջացաւ նրանով, որ այն հոգաբարձուներին և վարդապետին, որոնք իրանց ասածն անելուց յետոյ, չէին կամենում հեռանալ դպրոցից, վերջապէս հեռացրին...: Երբեք անգամ ականատես եմ եղած, թէ ինչպէս իմ հայրենակից պ. պ. շուշեցիք իրանց իրաւունք բռնաբարող մարդիկներին, վերջապէս ուժով արտաքսեցին քաղաքից...»:

—

Առանձին շնորհակալութիւն մատուցանում եմ պ. Ն. Ա, որ թէև ինձ չէր ճանաչում որ ով եմ, բայց կամենում էր իր գործակից շինել...: Ասացէք խնդրեմ, պարոններ, ապա դաղթականների համար ժողոված ու կերած 4000-ի հաշւի մէջ ես ինչ գործ ունեմ, որ պ. Նահանգապետին ուղարկելի խնդրի տակ ստորագրել տանեք, թէ Սեդրակեան վարդապետը բոլորովին յանցաւոր չէ... Ապա ո՞րտեղից, ո՞ր լրագրից ես գիտեմ, որ նա արդար է, որ փողերը սուտ են ասում թէ նրա ձեռքով «պատարագ չեն եղել չորրորդին կամ ութերորդին»... Չէ էլ ամաչում, նա տեսէք ինձ ինչ խօսքերով է կամենում խաբել.

«Փէշի տակովն անց կաց, ասում է նա, քու ժալովնէն 100 ռուբլի կը շինեմ...»: Այս մասին հրապարակապէս յայտնում եմ շնորհակալութիւն... Ազգային բան, անտէր փողեր, ապա ո՞վ ո՞ւմ թաւաղաչանի...

—

«Շուշեցիք մոլորուած այդ երկու մարդկերանցից, իրանք էլ չգիտեն, թէ ինչ են անում և անգիտակցաբար վնասում են թէ իրանց ազգային հիմնարկութիւններին և թէ իրանց որդկերանց կրթութեանը»: № 88 առաջնորդող:

—

«Ինչ իրաւունքով, ինչ հիման վրայ հ. Սեդրակեանը հեռագրեց Վեհափառին, թէ դպրոցը օտարացնում են»: Մշակ», № 112.

—

«Ինչի հ. սուրբը ուսումնարանի դահլիճում բեմ շինելը արգելեց, և ամբողջ տարում ոչ մի անգամ ոտք չդրեց ուսումնարան»:

—

«Թեմական տեսչի անունով ուսումնարանից 500 ր. ռոճիկ է ստանում հ. Սեդրակեան, երկու տարուայ ընթացքում թեմի 167 գիւղերում քանի ուսումնարան բացեց: 167 գիւղերում ոչ մի ուսումնարան չկայ. սեպտ. ամսում կառավարութեան ծախսով 4 ուսումնարան է բացուելու գիւղերում»:

—

«Ի՞նչը ստիպեց Սեդրակեանին իր համախոհներով (!!!) շտապով արձակել տեսչին, քանի որ Սինոդի ուղարկածը առաջարկութիւն էր և ոչ հրաման, քանի որ հարցաքննութեան 10—15 օր էր մնացել»:

—

«Օրիորդաց ուսումնարանի անունով քահանայացուներից ստացած

գումարը ինչի ցարդ յանձնուած չէ գանձապետին»։

—

Ինչի պ. պ. պատգամաւորները նրա սենեակը մտնելիս շրջապատուած են գտնում պօլիցիականներով. ինչ գործ ունէին պօլիցիականները ընտրութեան գործի մէջ»։

—

«Ցանկալի կը լինէր որ Սեդրակեանը ինքը հրաժարվէր և իր հետ տանէր իր բոլոր յարուցած խռովութիւնները։»

—

«Առաջնորդական փոխանորդը կըրկին չկատարելով իր խոստումը խաբեց ժողովրդին։» Այսպէս են գնացել ուսումնարանի բոլոր գործերը, կալուածները երեսի վրայ մնացած, անտառները անխնայ կտրում, այրում են, կալուածների վերակացուն, որ 800 ռուբլի է ստանում, շատ աննշան արդիւնք է ցոյց տալիս»։

Նորին վեհափառութեան տուած խնդիրը։ «Մշակ» № 113։

—

«Այս բոլոր անպատեհութիւնների պատճառը սիրոյ, խաղաղութեան, շինութեան, առաջադիմութեան առաքեալը դառնալու փոխարէն, սերմանուած գժտութիւն, կատարված զրպարտութիւն և յետադիմութիւն է։ Մենք բոլոր հասարակութեամբ ամենախոնարհ աղերսանօք խընդրում ենք Ձերդ Բարձր Օծութէնից, որ սիրողն էք ուսումնարանին, բոլոր խռովութիւններին և վնասներին մի վերջ տալու համար հրաժարեցնել բարեհաճէք արժ. Արիստակէս վ. Սեդրակեանին, և ի տեղի նրա հաստատել Գօրի քաղաքի երկսեռ ուսումնարանաց հիմնադիր, Հաղարձնու աւերակ վանքը վերանորոգող, ուսումնասէր արժ. Պօղոս վ. Տէր-Մարգարեանին։» (!!!!)։

—

«Հասարակութիւնը ամբողջ տարվայ ընթացքում աշխատեց հաշտեցնել առաջնորդական փոխանորդը տեսչի հետ, դրան համեմատ էր և ինքը տեսուչը, բայց փոխանորդի անձնասիրութիւնը, փառասիրութիւնը, բոլորը ի զուր անցուցին»։

Ստորագրութիւն 200ի չափ «գրագէտ պատուաւոր անձանց»։

—

«Եթէ Սեդրակեան վարդապետը հաւատացած ու գիտէ որ լրբերի խօսքին ենթադրել է որ ժողովուրդը պէտք է ծեծէ իրան, մինթէ դրանով ինքը չէ կարողացել հասկանալ, որ ապա ուրեմն ինքն էլ իրան, դրանով պէտք է աւելորդ համարէր այստեղ մի օր անգամ մնալը։ Ճըշմարիտ է որ ժողովուրդս չենք սիրում Արիստակէս վ. Սեդրակեանին իր գործերի ամբողջ տարվայ մէջ արած վնասակար գործերի և բռնած ընթացքի պատճառով։ Նա ինքն է ժողովրդի մէջ յուզմունք սերմանում. Նա խոստացաւ, որ կկատարէ մեր ամենքի սուրբ ցանկութիւնը...բայց յետոյ խաբէութեամբ նամակով թէ առանձին մարդու ձեռքով սուտ և խաբեբայական լուրեր հասցրեց էջմիածին...»։ Երկրորդ խնդիր մօտ 300 ստորագրութեամբ։ «Մշակ» № 113.

—

«Մեր ցանկութեան անկեղծութեան, մեր ձգտման ճշմարտութեանց և արդարութեան համար վկայ ենք կանչում ամենաողորմած Արարչին մարդկային գործոց անաչառ դատաւորին, որ մենք ազատ ենք խաբեբայութիւնից և ամեն ձգտումներից»։ Ստորագրած են՝ հոգաբարձուք պոդպոլկովնիկ Կ. Քալանթարեան, քաղաքացիք Ա. Ամբրումեան, Ճ. Մելիք-Ղարադեօզեան և Ն. Բարխուտարեան։ «Մշակ» № 114։

—

«Մենք Ձուշու հայ հասարակութեան անդամներս, ձերդ սրբութեան (??) ներկայութեամբ 14 անձինքներից մի ընտրելու ցուցակ կազմեցինք և առաջարկեցինք քուէարկութեանց։ Վեց անձինք արդէն քուէարկվեցան և 7-դ և 8-դը շարունակվում էր, բայց ձեր սրբութիւն (?) տեսնելով, որ ձեր կամաց համաձայն մարդիկ չեն ընտրվում, ձեր նախագահութեան աթոռից յանկարծ վեր կացաք ասելով թէ՝ ես չեմ յօժարվում այսպիսի ընտրութեան և մեզ, հասարակութեանս, թողիք տարակուսված և մտաք ձեր սենեակը։ Հասարակութիւնը քաղաքագլխին (դեպուտատին) ուղարկեց աղաչելով ձեզ, որ դուք ճանաչէք ձեր պարտաւորութիւնը և ներկայ գտնվէք ընտրութեան մինչև վերջը, իսկ դուք մերժեցիք ձեր քաղաքագլխի և մեր խնդիրը»։

Խնդիր առ Ա. վ. Սեդրակեանը մօտ 300 «գրագէտ պատուաւոր անձանց» ստորագրութեամբ։

—

«Ձուշի, Մ......Արիստակէս վ-ի Ձուշուց հեռացնելը մենք անհրաժեշտ ենք համարում»։ Խմբագր. Պատասխան, «Մշակ» № 115։

—

«Ձուշի, ***. Առանց ձեր գրելու էլ մենք գիտենք, որ նա այդտեղ մնում է շնորհիւ տուած կաշառքների, որի քանակութիւնը բաւական մեծ է»։ «Մշակ». № 118։

—

«Խորհուրդ ենք տալիս հոգևոր իշխանութեանը անպատճառ հեռացնել Ձուշուց Արիստակէս վ-ին և այնպիսի մարդ նշանակել, որ կարողանար հաշտեցնել կուսակցութիւնները։ Այդպիսով հոգևոր իշխանութիւնը ազատված կլինէր Ձուշու դպրոցը ինտրիգաներից...»։ «Մշակ» № 125. Առաջնորդող։

—

«Ձուշի, Օտար ոմն. Ա. վ. Ս.-ի քաջագործութիւնների մասին այնքան ենք տպել, որ ամենքը զզվել են նրանց նկարագրերը կարդալուց։» Խմբագրական պատասխան, «Մշակ» 1879. № 50։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲՈՒԼՂԱՐԻԱ.—Berliner Tageblatt լրագրին Վեննայից հեռագրում են.

«Այստեղ Սոֆիայից ստացւում են հեռագիրներ, որոնք այնտեղի դէպքերի վերայ խիստ տեսակ լոյս են ձգում։ Այդ հեռագիրների ցուցմամբ, Ստամբուլովի հրաժարականի նպատակն է հարթել Ռուսաստանին մերձենալու ճանապարհը։ Մինչև անգամ լուր է շրջում, թէ իշխան Ֆերդինանդին առաջարկութիւն է եղած դաշնակցութիւն կապել Ռուսաստանի հետ։ Զգուշութեամբ վերաբերուելու է այդ լուրերին։

Ստամբուլովը իւր համակրողներին պատգամբից ասած ճառի մէջ, որ մեծ տպաւորութիւն է գործել, ի միջի այլոց ասել է. «Ես հեռանում եմ, որովհետև կամենում եմ պահպանել իշխանութեան արժանաւորութիւնը և պաշտպան հանդիսանալ Բուլղար ազգի շահերին։ Իսկ ինչ կը վերաբերի իմ յաջորդներին, եթէ նոքա կընտրուին հակառակ կուսակցութեան պատկանողներից, ես հանդէս կը գամ նոցա դէմ կռուելու ցմահ»։

—Ստամբուլովի անկումն դեռ էլի հանելուկ է համարւում։ Վեննայի կիսապաշտօնական «Polit. Correspondenz» ծրագրում հրատարակուեցաւ մի հեռագիր, որ հաստատում է, թէ չնայելով Ստամբուլովի հրաժարականին, նորա և իշխան Ֆերդինանդի «անձնական յարաբերութիւնները շատ լաւ են և մտերմական»։ Նոցա խօսակցութիւնը շարունակուել է երեք ժամ և երկու կողմերն էլ շատ գոհ են մնացել տեսակցութեան հետևանքից։ Չնայելով յիշեալ լրագրի քաղաքագիտական բանաւորութեան, նորա հաղորդած լուրը ծաղրեցին այլք։ Այլ օտար լրագիրներից ոմանք Ստամբուլովի անկումն բացատրում են անձնական պատճառներով, ոմանք ներքին քաղաքականութեան պատճառներով, իսկ այլք վերաբերում ենայն արտաքին քաղաքականութեան հաշիւներին։ «Frankfurter Zeitung» լրագրին հեռագրում են Սոֆիայից. «Ստամբուլովի հրաժարման իսկական պատճառները գաղտնի են պահւում։

Ցայտնի է միայն, որ նոքա նկարագրուած են նորա հրաժարական խընդրագրի մէջ, որ 28 էջերից է բաղկացած։ Եթէ նորա հակառակորդները գործողութեան յարձակողական դիրք կ'ընդունեն, նա հանդէս կը գայ և ամեն ինչ կը մերկացնէ։

«ԱՐՁԱԳԱՆՔԻ»

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Մայիսի 27 ին.

ՓԱՐԻԶ.—Ցուսէն պատգամաւորը դատապարտուած է բանտարկութեան 10 օր ժամանակով և 100 ֆրանկ տուգանքի՝ Տրինեակում գործադուլը խըրախուսած լինելու համար։

Մայիսի 28 ին.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Բարձրագոյն հրովարտակներ. 1) «Անհրաժեշտ համարելով կայսերանիստ քաղաքների ապահովութեան տեսչութիւնը, այլ և Բարձրագոյն ճանապարհորդութեանց միջոցին ուղիի ապահովութեան գլխաւոր վերահսկողութիւնը յանձնել այս գործին Մեր հաւատարմութեամբ կոչուած մի յատուկ անձի, հրամայում ենք գեներալ-ադիւտանտ Չերեվինին ստանձնել յիշեալ պաշտօնը և սպադայում կոչուել մեր օրապահ գեներալ, թողնելով նորան նաև ի պաշտօնի գեներալ-ադիւտանտի և 2) իսկական պետական խորհրդական Ֆեդօսէեվին հրամայում ենք լինել Մեր օրապահ գեներալի դիւանի կառավարիչ։

Բարձրագոյն հրամայուած է 1894 թուին զինուորութեան կոչել 270,000 մարդ. Թերքի, Ղուբանի և Անդրկովկասի բնիկներից կոչել 2400 մարդ, հաշուելով սոցա մէջ և 100 մարդ Օս։

ՓԱՐԻԶ.—Պատգամաւորների ժողովում խօսեցաւ երէկ արտաքին գործոց նախարար Գանօտօ Կօնգոյի և Անգլիայի միջև կայացած դաշնագրութեան առթիւ, որով ի միջի այլոց Նեղոսի գետաբերանի շրջանը բաժանել են իրենց մէջ քաղաքական ազդեցութեան տեսակէտից և որի դէմ բողոքել են Ֆրանսիան և Անգլիան։ Գանօտօ յայտնեց, թէ անգլօ-կօնգեան դաշնագրութիւնը միջազգային խնդիր է յարուցանում Աֆրիկէում և շօշափում է Ֆրանսիայի իրաւունքները, թէ Ֆրանսիան անգլօ-կօնգեան դաշնագրութիւնը համարում է գոյութիւն չունեցող և իր գործողութիւններով կ'ապացուցանէ, որ կարող է իր իրաւունքները պաշտպանել և թէ ֆրանսիական պահականոցների պաշտպանողների համար զօրքեր են ուղարկուած, որին կըհետևեն նոր զօրքեր։ Պատգամաւորների ժողովը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց տէրութեան բռնած ընթացքին։

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ ԱՌԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիւրակի օրերից.

ԲՈՒԺԻՉՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնների։

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի և նեարդային հ.

Դ. Գ. ՐՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժամը ներքին, երեխայոց և կանանց հ.

Ի. Փ. ՊՐՕՏԱՍԵՒԻՉ—$11^1/_2$—$12^1/_2$ ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Կին-բժիշկ ՏՈՒՐԲՈՎԻՉ—$12^1/_2$—1 ժ. կանանց հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի և մէզի ու սեռական օրգանների հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7^1/_2$ ժ.

Ի. Ե. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—$7^1/_2$ ականջի, կոկորդի, քթի ու ներքային հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմի-խոշորացուցական հետազօտութիւն է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն։

Վճար 50 կ., համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ Բժշկապետ Նաւասարդեան.

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

—

(Մուխրանեան փ., տ. Կուզանեանի, № 15. հիմնել են Թիֆլիզի քաղաքացիները երթևեկ հիւանդների համար 1866 թ. ապրիլի 4-ի յիշատակին)։

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, ձմեռն առաւօտեան ժամը 9—1, ամառը (յունիսի, յուլիսի և օգոստոսին) առաւ. ժամը 8—12.

Վ. Մ. Աբելեան — ներքին, երեխանց և ջղային հիւ. ժամը $10^1/_2$—12 ամեն. օր։

Կ. Ա. Ղաժիեւ—ներքին և երեխանց, ժ. $10^1/_2$—12 ամեն օր։

Գ. Գ. Դուլուխանով—խիրուրգ. և մէզի անդ. ժ. 11—12 ամեն օր։

Կին-բժ. Մ. Ա. Խուդաբաշեան—կանանց ժ. 9—11 ամեն օր։

Ն. Գ. Կասումեան — ներքին և երեխանց, ժամը 12—1 ամեն օր։

Ս. Ն. Լեւին—խիրուրգ. և մէզի անդ. ժ. 11—12 ամեն օր։

Մ. Ա. Միրզոեան—ներքին և վեներական, ժ. 12—1 (երկ. չոր. և շաբ. օր.)։

Ա. Գ. Մուսայելեան—ականջի, կոկորդի և քթի, ժ. 9—10 ամեն օր, բացի հինգշաբթի օրուանից։

Կին բժ. Լ. Ե. Մուխրանսկայա—կանանց, ժամը 11—12 ամեն օր։

Ե. Ա. Ռոզենտալ—ներքին, երեխանց և ատամի, ժամը 9—10 ամեն օր։

Մ. Ա. Ռեխտլեր—ներքին և ջղային, ժամը 11—12 ամեն օր։

Գ. Ն. Սարգսեան—ներքին, մէզի անդ. և վեներական, ժամը 11—12 ամեն օր։

Գ. Ա. Թարխանեան — ներքին և խիրուրգ., ժ. 11—12 ամեն օր։

Կին-բժ. Ս. Ա. Ճիտով—աչքի և կանանց, ժամը 11—12 ամեն օր։

Ատամնաբոյժ Ա. Օ. Օլբէրգ—ատամներ, ժամը 10—11 ամեն օր։

Կօնսուլտացիօնը երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը ժ. 12—1. Ծաղկի պատուաստումն—չորեքշաբթի և շաբաթ օրերը, ժամը 9—1։

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Կալէթինսկայա փ., տ. Տէրտէրեանի)

Մ. Ն. Քալանթարեան—ժամը 11—12 ամեն օր։

Կին-բժ. Մ. Ա. Խուդաբաշեան—կանանց, ժ. 11—12 երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը։

ԽԱՐՓՈՒԽԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Բաննիա վորոտա, տ. Ենֆիաճեանի)

Գ. Բ. Տէր-Առաքելեան—ժամը 11—12 ամեն օր։

Կին-բժ. Մ. Ա. Խուդաբաշեան—կանանց, ժ. 11—1 երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը։

Ծաղկաբուժ.—Զքաւոր անձերին բըժշկական խորհուրդ և դեղեր տրւում են ձրի։

Քաղաքային բուժարանի կառավարիչ՝— Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՓՕՍՏԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

—

Թիֆլիզից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորվում է առաւօտեան 7 ժամին, գիշերում է Մլեթի կայարանում, Վլադիկավկազ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան։

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը դարձեալ ուղևորվում է առաւօտեան 6 ժամին, գիշերում է Պասանաուր կայարանում, հասնում է Վլադիկավկազ հետևեալ օրը ժամը 10-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորվում է կէսօրից ետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու տեղ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) դարձեալ ուղևորվում է ճաշից յետոյ 5 ժամին և առանց գիշերելու հասնում է Վլադիկավկազ հետևեալ օրը 9 ժամին երեկոյեան։

Վլադիկավկազից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորվում է առաւօտեան ժամը 7-ին, գիշերում է Մլեթի կայարանում, Թիֆլիզ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան։

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը դարձեալ ուղարկվում է առաւօտեան ժամը 9-ին, գիշերում է Գուդաուր կայարանում, հասնում է Թիֆլիզ հետևեալ օրը ժամը 9-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիզ հետևեալ օրը ժամի 7-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) դարձեալ ուղևորվում է ճաշից յետոյ ժամը 5-ին և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիզ հետևեալ օրը $^1/_2$ ժամին երեկոյեան։

ՌՈՒՍԱՑ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

—

Ամեն շաբաթ շոգենաւերի երթևեկութիւն Բաթումի, Օդեսայի եւ Կ. Պօլսի միջեւ.

Բաթումից դուրս է գնում.

Շաբաթ օրերը (լոյս կիրակի գիշերուա 2 ժ.) շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստները։

Կիրակի օրերը, գիշերուայ ժամը $11^1/_2$-ին, խուճապ ընթացքով Եալտայի և Սևաստապօլի վրայով։

Երեքշաբթի օրերը լոյս չորեքշաբթի գիշերուայ ժամը 2-ին) շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստները։

Հինգշաբթի օրերը ցերեկուայ ժամը 12-ին ուղիղ ընթացքով Նովօրոսիյսկի և Կերչի վրայով։

Կ. Պօլիս երկու շաբաթը մէկ անգամ երեկոյեան ժամը 7-ին։

Բաթում է հասնում.

Ուրբաթ օրերը երեկոյեան, շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

Ուրբաթ օրերը առաւօտեան, խուճապ ընթացքով Սևաստապօլի վրայով։

Երկուշաբթի օրերը երեկոյեան շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ուղիղ ընթացքով Նովօրոսիյսկի և Կերչի վրայով։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մարդատար գնացքը Թիֆլիզից Բաթում դուրս է գնում առաւօտեան ժ. 9-ին 30 ր. և Բաթում հասնում է երեկոյեան ժ. 9-ին 45 ր.։

Փոստային գնացքը Թիֆլիզից Բագու դուրս է գնում ցերեկուայ ժ. 1-ին 20 ր. և հասնում է Բագու առաւօտեան 7 ժ. 30 ր.։

Փոստային գնացքը Թիֆլիզից Բաթում դուրս է գնում երեկոյեան ժ. 6-ին 50 ր. և Բաթում հասնում է առաւօտեան ժ. 8-ին 15 ր.։

Մարդատար գնացքը Բաթումից Թիֆլիզ դուրս է գալիս առաւօտեան ժ. 9-ին 45 ր. և Թիֆլիզ հասնում է երեկոյեան ժ. 9-ին 52 ր.։

Փոստային գնացքը Բաթումից Թիֆլիզ դուրս է գնում գիշերուայ ժ. 11-ին 25 ր. 1 Թիֆլիզ է հասնում ցերեկուայ ժ. և 2-ին 25 ր.։

Փոստային գնացքը Բագուից Թիֆլիզ դուրս է գալիս գիշերուայ ժ. 11-ին 10 ր. և Թիֆլիզ հասնում է ցերեկուայ ժ. 5-ին 50 ր.։

Ամառուան գնացքը Թիֆլիզից Միխայլովօ դուրս է գնում ճաշից յետոյ 3 ժամին. Միխայլովօյից Թիֆլիզ՝ առաւօտեան 8 ժ. 10 ր. ապրանքա-մարդատար գնացքը Թիֆլիզից Գանձակ դուրս է գնում երեկոյեան 9 ժամին 20 ր., իսկ Գանձակից Թիֆլիզ է հասնում առաւօտեան 1 ժ. 30 րոպէին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԲՐՍ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆՑԻ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ա. հատորի գինն է 3 ռ.

Բ. հատորինը . . . 4 »

Վաճառվում է Խիդիեկէլի գրավաճառանոցում, Գօլովինսկի պրօսպէկտ։

—

Գրավաճառներին 10% զիջումն։

(10—2)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԱՅՈՑ ՍԻՆՕԴԻ ԱՏԵՆԻ մէջ նշանակած է աճուրդ վարձով տալու համար ամենատեսակ հասոյթը երկրի բերքի սոյն ամի Աթոռին պատկանեալ գիւղերի, այն է՝ Վաղարշապատի—25 և 27 Մայիսի սոյն ամի, Օշականի և Մօղնույ—6 և 8 Յունիսի, Եղուարդի և Մաստարու—13 և 15 նոյն ամսոյ, Բջընույ—20 և 22 նոյն ամսոյ։

Անդամ Կօնսիստորիայի՝ Գաբրիէլ քահ. Տէր-Գաբրիէլեանց։

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿԻ

ՊԱՊԻԿ ու ԹՈՌՆԻԿ

ԳԻՐՔԸ

ստացուած է Թիֆլիզի Կենդրոնական վաճառանոցում։

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊԷԿ

ճանապարհածախս 15 կոպէկ։

500 ԳԻՐՔ անգլիերէն, ֆըրանսերէն և գերմաներէն լեզուներով ծախում է մի քառորդ գնով Մ. Մուրտակը, որ վերադառնում է Անգլիա։ Հասցէն Լաբօրատօրնայա փ. № 4, բակում, ժամը 10—3։ Նոյն տեղում արժան. բիւրեղեայ ակնոց, վաննա, սկրիպկա, ֆլէյտա և գիթառ. և 200 Revues հատը 7 կոպէկ։

(3—2)

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԿԱԼՈՒԱԾՔՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԹԻՖԼԻԶԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի գիտութիւն Ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ կիւրակէ, մայիսի 29-ին, առաւօտեան 10 ժամին, քաղաքային խորհրդի դահլիճում նշանակուած է

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

հետևեալ խնդիրների քննութեան համար.

1) Վերահսկող Մասնաժողովի առաջարկութիւնը՝ տարուայ ընթացքում բոլոր նոր ձեռք բերած ապահովութիւններից 15% յատկացնել յօգուտ երկու դիրեկտորների։

2) Կալուածք ապահովող պ. Ն. Թամամշեանի առաջարկութիւնը հետևեալ հարցերի մասին.

ա) Քաղաքի կողմից Ընկերութեան տուած երաշխաւորութեան գումարը 50,000 ռուբլուց 100,000 ռուբլու հասցնել (պահանջվում է անդամների ընդհանուր թուի կէսի ներկայութիւնը).

բ) Ընկերութեան նախահաշուի փոփոխութիւն.

գ) Հրդեհաշէջ խմբին դրամական վարձատրութիւն տալը.

դ) Ընկերութեան հաշիւները լրագրներում հրատարակել.

ե) Խնդրամատոյց լինել տէրութեան, որ Ընկերութեան պօլիսները ընդունուին իբրև գրաւական պետական կապալներում.

զ) Մի մասնաժողով ընտրել, որ միջոցներ գտնէ Ընկերութեան գործերը զարգացնելու և ապահովութիւնը պարտադիր դարձնելու։

3) Անդամ-ապահովող (ըստ հաւատարմաթղթի) պ. Պ. Իզմայլեանցի առաջարկութիւնը Պրիկազում գրաւ դրած կալուածքները թեթևացրած պայմաններով ընդունելու մասին.

4) Պ. Յ. Թայիրեանը քաղաքային խորհրդի կողմից Վերահսկող Մասնաժողովի նախագահ ընտրուելու պատճառով ազատ է մնում Վարչութեան անդամի անձնափոխանորդի պաշտօնը. մայիսի 29-ին պէտք է կատարուի այդ անձնափոխանորդի ընտրութիւնը։

(չ. և կ.) (2—2)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԻՒՂՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԳԻՐՔ Գ.

ՍԻՄԷՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

կենսագրութեամբ, յաւելուածներով և ծանօթութիւններով,

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ ԳԻՒՏ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱՂԱՆԵԱՆՑ

(ՄԻ ՆԿԱՐՈՎ)

1096 մեծադիր էջ շքեղ տպագրութիւն, գինն է ճան. ծախ. 7 ռ.

Վաճառվում է բացառապէս «Կենդրոնական գրավաճառանոցում».

Արտասահմանից դիմումները կանխիկ են վճարում։